

HISTORIE PRONÁSLEDOVÁNÍ

PROVINCIE AFRICKÉ

H I S T O R I E

P R O N Á S L E D O V Á N Í

P R O V I N C I E A F R I C K É

O D

S V A T Ě H O V I K T O R A

B I S K U P A

U T I C K Ě H O

Vychází péčí Dra Josefa Vašice

Nihil obstat.

Nr. 4697

Dr. A. Breitenbacher,
censor.

Imprimatur.

Vicarius generalis:
Heinricus Geisler.

Dr. Leopold Prečan,
cancellarius.

Kdysi staří v snaze po moudrosti nijakž neustávali na světlo vynášeti a ustavičně pátrati po tom, co se událo buď příznivého nebo nepříznivého v provinciích, po místech nebo v krajích, a z toho nebo na tom si brousívali sloh svého ducha a přinášejíce tak neznalým dějin košíky vonných květů naučení, ctí a darem jim podané, přičiňovali se, aby nijakž celku skryto nebylo, co se snad událo v části. A někteří takoví nadutí jsouce pýchou slávy světské usilovali slávu své povznesenosti daleko široko chvalně rozhlásiti. Avšak ctihodná snaha tvá, toužíc složití historii, hledá sice se zápalen podobným, ale s láskou rozdílnou: neboť onino, aby chválení byli na světě tomto, ty abys slavným se

objevil na onom a řekl: V H o s p o d i n u c h l u b i t i se bude duše má, ať to slyší tiší a veselí se. Zmůžeš to, jak jsi sobě přál, poněvadž v š e l i k é d á n í v ý b o r n é a v š e l i k ý d a r d o k o n a l ý dostal jsi s nebe a vyučen jsi byl veleknězem velikým a zasluhujícím, aby všelikou chvalou byl veleben, blaženým Diadokem, od něhož jest jako svítících hvězd přemnoho slovních památek katolické nauky. Také přestáváš na tom, že se vyrovnáš učením učiteli, poněvadž dosti jest učeníku, aby byl jako učitel jeho. Vidím druhého Timothea, o d n e m l u v n ě c í k o l é b k y v P í s m e c h s v a t ý c h v z d ě l a n ě h o, jakož i nad jiné vynikajícího a obratného učitele národů Lukáše, povoláním lékaře, učeníka apoštola Pavla. Pročež skláněje poslušně šíji k rozkazu mně poroučejícímu pokusím serozvážně a krátce vypsati, co se událo v končinách afrických za řádění arianského, a jako venkovský dělník znavenými pažemi seberu zlato ze skrytých slují, krásu pak dosud nečistou a pomísenou bez váhání odevzdám umělci, aby ji zkusil soudným ohněm a narazil z ní solidů.

K o n ě i s e p ř e d m l u v a

POČÍNÁ SE KNIHA I. AFRICKÉ HISTORIE
PSANÉ SVATÝM VIKTOREM BISKUPEM
OTČINY UTICKÉ

Jest tomu, jak známo, nyní šedesáte let, co onen ukrutný divoký lid národa vandalského nešťastně přistal u hranic afrických, přeplaviv se lehce mořskou úžinou, kde mezi Španělskem a Afrikou toto veliké moře se zúžilo v cestu rozlehlou na dvakráte šest mil. Nuže, když vůdce Geiserik svou obratností veškero množství byl přepravil, chtěje svému národu zjednati postrašnou pověst, ustanovil ihned, aby sečten byl všecek lid až do toho dne, který tomuto světlu vydalo lůno života. Bylo jich napočteno osmdesát tisíc starců, mladíků, pacholat, otroků i pánů. Kterážto pověst se roznesla, a nezkušeným až do dneška se zdá takový počet ozbrojenců velikým, ač nyní nepatrným jest a slabým. Tož když našli kraj v pokoji a v klidu a zemi všecku krásně kvetoucí, vrhli se na ni bezbožnými šíky se všech stran, plenili ji a pustošili všecku, požárem a vražděním

všecko vyhlazující. A vůbec ani ovocného stromoví nešetřili, aby snad po jejich odchodu neživili se z něho ti, jež ukryly horské sluje nebo rokliny nebo nějaké skrýše; a když takovým a zase novým ukrutenstvím běsnili, nezůstalo jejich morového doteku prosto ani místečka. Zvláště zločinněji zuřili v kostelích a v basilikách světců, na hřbitovech neb v klášterích, aby většími požáry spálili domy modlitby než města a všeliká městečka. Kde náhodou našli brány úctyhodné dvorany uzavřeny, otvírali si o závod vchodranami pravičných sekyr, takže tehdy správně se říkalo: Jako v lese dříví sekyrami posekali spolu brány jeho, sekyrou a násečí porazili je. Zapálili ohněm svatyní tvou; na zemi poskvřnili stan jména tvého.

Kolik bylo od nich tehdy zahubeno proslulých velekněží a slavných kněží rozličnými trýzněmi, aby vydali, mají-li jaké zlato nebo stříbro, vlastní nebo církevní! A když soužení byvše mukami dosti snadně vydali, co bylo, novými ukrutnými trýzněmi nutili dávající, tvrdíce, že jim dali jen něco, nevydali všeho; a čím více kdo dával, tím více myslii že má. Některým topory rýčů otvírali ústa a cpali jim do hrdla smrduté bahno, aby se při-

znali, kde mají peníze; nemálo jich mučili na čelech a na hnátech trýzníce je vrždícími žilami; přemnohým podávali mořskou vodu, jiným ocet, kal z oleje a z nasolených ryb a mnoho jiného a ukrutného kladli jim bez milosrdenství k ústům, ač už naliti byli jako měchy. Ukrutníků nemírnilo ani slabší pohlaví ani pohled na urozenost ani úcta ke knězi; ale spíše naopak vztek zuřivosti jen se rozběsňoval, kde spatřili důstojenství vzácnější. Kolika kněžím a kolika šlechticům naložili hrozných břemen jako velbloudům nebo jiným soumarům, toho ani nevypovím; bodali je železnými ostny, aby šli, a nemálo jich pod nákladem žalostně vypustilo duše. S dozralým stářím a úctyhodnými šedinami, jež vlasy na hlavách z bělily jako čistou vlnu, neměli cizinci žádného milosrdenství. Ale barbarská vzteklost rvala i děťátka od mateřských prsů a nevinná nemluvnátka rozrážela o zem; jiná zase popadše za nohy trhali od přirození až nahoru k hlavě; i zpíval myslím tehdy jatý Sion: Řekl nepřítel, že zapálí končiny mé, že pobije nemluvnátka má, a pacholátka má rozrazí o zem.

V některých budovách velikých staveb neb domů, kde by se ohněm bylo málo zmohlo, aspoň střechy hrozně

dotloukli a krásné zdivo srovnali se zemí, aby dnes už ani toho viděti nebylo, že bývaly kdysi obce ty výstavné. Proto také ve většině měst nebydlí buď vůbec nikdo, nebo jen tu a tam někdo. A co se dodnes zachovalo, to kvapem pustne, jako v Karthagině, kde nenávist zničila až do základu divadlo, budovu Memorie a cestu zvanou Nebeskou. A ať mluvím o věcech, na nichž nám záleží, v tyranské zlovůli zabrali pro své náboženství basiliku Větší, v níž jsou pohřbena těla svatých mučenic Perpetuy a Felicity, též basiliky Celeriny a Skylských, kterých nestrhli. Kde pak uzřeli nějaká opevnění, jichž nepřátelé v barbarském vzteku útokem vzítí nemohli, sehnavše okolo pevností nesčetné davy mečí příšerně je mučili, aby zápachem z hnijících mrtvol a z rozkládajících se těl umořili ty, k nimž pro hájené zdi nemohli. Kdož vypoví, jakých a jak mnoho tehdy od nich mučeno bylo kněží? Tehdáž také ctihodný biskup naší obce Panpinianus byl na celém těle pálen železnými do bíla rozhavenými pláty. Podobně i Mansuetus uricitanský byl podpálen ve bráně fornitanské. Za té bouře byla obsazena obec Hippo Regio, kterou spravoval všeliké chvály hodný velekněz blažený Augustin, spisovatel mnoha knih. Tehdy tím postrachem vyschl onen

proud výmluvnosti, jenž hojně se roztékal po všech pláních Církve, a libá sladkost, ještě sladčeji k pití podávaná, obrátila se v hořkost pelyňku, aby se viděla shodnost slavení Davidova: Když se postavil hříšník proti mně, on ě měl jsem a ponížil jsem se a mlčel jsem v dobrém. Až do té doby byl již sepsal dvě stě třicet dvě knihy kromě nesčetných listův nebo výkladu celého Žaltáře a Evangelii a lidových traktátů, jež Řekové nazývají homiliemi a jež spočísti jest, myslím, nemožno.

A což dále? Po tomto divém bohaprázdném běsnění Geiserik dobyl a vtáhl do největšího města Karthaga a jeho dávnou, čestnou a vznešenou svobodu porobil; neboť zjímal též nemalé množství senatorův města. Po té vyvěsil ustanovení, aby každý přinesl, co má zlata, stříbra, perel a drahého šatstva; a tak zakrátko takovou činností dravec uchvátil zboží po dědech a po otcích zděděné. Rozděliv také jednotlivé provincie, kolik jich bylo, sobě ponechal bisacenskou, abaritanskou a Getulii s částí Numidie, vojsku pak rozdělil dědičným podílem provincie zeugitanskou a prokonsulární, zatím co císař Valentinian ostatních provincií, ač už zpustošených, hájil. Po jeho smrti zabral celou rozlohu Afriky

jakož i velikánské ostrovy Sardinii, Sicilii, Korsiku, Ibizu, Majorku a Minorku, a mnoha jiných zpupnosti sobě vlastní si hájil. Jeden z nich, totiž Sicilii, popustil později poplatkovým právem italskému králi Odoakrovi; a Odoakar jim z ní platí čas od času jako pánům poplatky, ač jakousi část si ponechali. Mimo to nijakž neváhal poručiti Vandalům, aby biskupy i urozené laiky zahnali dočista nahé z jejich církví neb sídel; a když by jim dáno bylo na vůli a otáleli by vyjítí, měli zůstatí navždy otroky. Což se také s mnohými stalo. Víme o mnoha biskupech i laicích, mužích slavných a ctěných, že jsou otroky Vandalův.

Tehdy také poručil, aby biskup zmíněného města, to jest Karthaginy, Bohu i lidem známý, jménem Kvotvultdeus, a převeliký zástup kleriků vsazen byl na rozlámané lodě a aby nazí a oloupeni byli vyhnáni. Pán slitovav se ve své dobrotě ráčil je dovéztí po příznivé plavbě do Neapole, města kampanského. Množství senátorův a hodnostářův nejprve krutým vyhnanstvím zmořil, potom vypověděl do zámoří. A když byl zahnal onoho biskupa, jak jsme nahoře pověděli, se ctihodným duchovenstvem, ihned zabral chrám, řečený Obnovený, v němž zůstávali vždycky biskupové, pro své nábožen-

ství a s ním všechny, které byly v hradbách města, vzal i s jejich poklady. Ale i za hradbami zmocnil se, kterých se mu zachtělo, a zvláště dvou vynikajících a rozsáhlých svatého mučeníka Cypriana; jednoho, kde prolil krev, druhého, kde jest pohřbeno jeho tělo, kteréžto místo slove Mappalia. Ó kdož se ubrání slzám, vzpomeneli si, jak kázal, aby těla našich zesnulých bez slavnostních chvalozpěvů mlčky byla dopravena do hrobu? K čemuž přidal, aby také zbylá část klerikův zahrnána byla z trestu do vyhnanství. Zatím pak, co to se dalo, vznešení kněží, kteří pozůstali, a přední mužové zmíněných provincií, které byl rozdělil Vandalům, umínili si, že půjdou ke králi poníženě prositi. A když král vyšel, jako obyčejně, na maxulský břeh, zvaný běžným názvem lidovým Ligula, už po ztrátě chrámů i majetku, rozhodli se před něho předstoupiti s poníženou prosbou, aby lidu Božímu, ježto pány už byli Vandalové, k potěše dopřáno bylo pobytu. Těm prý on, jak tvrdí, po poslovi vzteklými ústy odpověděl: »Ustanovil jsem, aby nikdo z vašeho jména a rodu propouštěn nebyl, a vy se opovažujete něčeho takového žádati?« A že to bylo zrovna u moře, chtěl je té chvíle dáti utopiti, ale jeho průvodčí dlouho jej prosili, aby toho nečinil. I odešli zdrceni smutkem

a žalem a jali se jak mohli a kde mohli po uloupených chrámech slaviti božská tajemství. A když časem království bohatlo, vzrůstala se i zpupnost.

Povím příhodu, která se tehdy udála. Byl jeden šlechtic Sebastian, zeť pověstného vojevody Bonifáce, bystrého důvtipu a chrabrý v boji, jehož rad sice Geiserik potřeboval, a neméně bál se jeho přítomnosti. I žádaje si ho zničení hledal záminky smrti v náboženství. A umyslí si král před biskupy a svými důvěrníky zapřísti takovou: »Sebastiane, praví, vím, že jsi přísahal, že věrně budeš při nás a pravdivost té přísahy ukazují tvé práce a tvá bdělost. Ale, abys s námi zůstal navždy živým přátelstvím spojen, líbilo se zde našim kněžím, abys byl učiněn ctitelem toho náboženství, v němž i my s našim lidem se koříme.« Sebastian se podivil a vida, že jest toho mnohým potřebí, zatím mu bystře odpověděl: »Prosím, pane králi, aby mi nyní přinesen byl nejčistší chléb z pšeničné mouky.« Geiserik netuše Sebastianova vítězství kázal jej ihned přinést. A Sebastian vzav přečistý chléb promluvil takto: »Aby tento chléb nabyl tak pěkného vzhledu a hodil se na stůl královský, byly odklizeny z hromady mouky nečisté otruby a on byv skropen p r o š e l v o d o u a o h n ě m; pročez

jest i na pohled pěkný a na jídlo chutný. Tak i já byl žernovem katolické matky semlet a byv na sítu zkoušky jako pěkná pšeničná mouka očištěn, byl jsem svlažen křestní vodou a pečen ohněm Ducha Svatého. A jako tento chléb byl vytažen z peci, tak i já jsem vyšel čist z pramene od Tvůrce Boha skrze obřady božských svátostí. Ale staniž se, chceš-li, jak sám navrhuji. Buď tenhle chléb rozdroben na kousky, budiž rozmočen ve vodě a znova skropen a vsazen do peci : bude-li vytažen lepším, učiníme, k čemu mne vybízíš.« Geiserik uslyšev tento návrh se všemi, kteří tam byli, tak byl svázán, že se nijakž vyprostiti nemohl. Později toho bojovného muže zabil z jiného důvodu.

A abychom se vrátili k tomu, od čeho jsme odbočili, nahání strachu příšernými rozkazy, aby naši uprostřed Vandalův žádného oddechu neměli, také aby nikde nebylo práno úpějícím místa k modlitbě anebo k obětování, takže se tehdy zjevně naplnila prorocká předpověď: *Není tohoto času knížete ani proroka neb vůdce aniž místa k obětování jménu tvému.* Nechyběloť také denně rozličných křivých žalob i proti kněžím, kteří pobývali v krajích poplatných paláci. Takže když některý podle

obyčeje napomínal lidu Božího, a jmenoval buď Nabuchodonosora, Holoferna anebo někoho podobného, vytklo se mu to, že to pověděl na osobu královu, a hned býval zaháněn do vyhnanství. Takové pronásledování se dalo tu zjevně, jinde tajně, aby kde který zbožný takovými úklady zhynul. Pro kterouž příčinu, jak víme, bylo tehdy vypověděno velice mnoho kněží: jako Urban girbenský, Krescens, metropolita obce Aquitany, který byl nad stodvaceti biskupy, Habetdeum teudalský, Eustracius sufetský a dva tripolští Vicis sabratský a Kreskonius éenský, též Felix, biskup města Hadrumeta, protože přijal jakéhosi Jana, mnicha ze zámoří; ale též mnoho jiných, jež vypočítávati dlouho by trvalo. Když pak tito v zajetí dlicí skonali, nebylo dovoleno jejich obcím posvětití jiných. Zatím však lid Boží setrval u víře a jako roj včel staví voskové buňky, tak rostl a byl utvrzován medovými kaménky víry, aby se naplnil výrok: Čím více je sužovali, tím více se množili a rozmáhali se přílišně.

Po té se stalo na snažnou prosbu císaře Valentiniána, že po dlouhém mlčení a zpuštění byl posvěcen církvi karthaginské biskup jménem Deogracias; a kdyby se kdo pokoušel postupně o něm vypravovati, co Pán

skrze něho učinil, dříve mu slova službu vypoví, než co vylicí. Nuže, když byl ustanoven biskupem, stalo se pro tíži hříchů, že Geiserik v patnáctém roce své vlády dobyl Říma, města kdysi velmi vznešeného a pověstného, a spolu zabral potom bohatství mnoha králův i s národy. Když množství jich zajatých přistalo u afrického břehu, Vandalové a Mauři dělili davy lidu a jak barbari obyčejně činívají odtrhovali manžely od manželek, dívky od rodičův. Muž plný Boha a Bohu milý ihned usiloval všechno bohoslužebné nádobí zlaté i stříbrné poprodati a příbuzenstva z barbarského otroctví vysvoboditi; aby jednak sňatky zůstaly uzavřeny, jednak dívky vráceny byly rodičům. A že naprosto nijak nedostačovalo míst, aby pojala takové množství, určil pro ně dvě jmenové prostorné basiliky Faustovu a Nových s ložci a slamou, ustanovuje na každý den, kolik se komu dle zásluhy dostane. A poněvadž většinu z nich neuvyklost plavbě a krutost zajetí podlomila, byl mezi nimi nemalý počet nemocných, jež onen blažený biskup jako věrná chuťva každé chvíle s lékaři obcházel, a za nimi nosili pokrmy, aby po ohledání tepny už před ním každému dáno bylo, čeho potřeboval. Ale ani v nočních hodinách neodpočíval od tohoto díla milosrdenství, nýbrž spěchával od lože

k loži doptává se, jak co kdo má. Tak se všecek oddal té práci, že nešetřil ni umdlelých údův ni vetchého už stáří. A ariani vzplanuvše závistí chtěli ho několikrát přemnoha úklady usmrtiti. Což, myslím, předvídaje Pán rozhodl se rychle p t á č e své v y s v o b o d i t i ze spárů jestřabích. Pro jeho smrt proto tolik nařikali měšti zajatci, že se viděli tehdy více vydanými do rukou barbarův, když on odebral se do nebe. Byl v úřadě kněžském tři léta. Lid, jatý láskou k němu a touhou po něm, byl by jistě údy důstojného těla uchvátil, kdyby moudrou rozvahou, když byl odvolán, nebyl býval pohřben aniž množství o tom zvědělo.

A poněvadž nenáleží vždycky mlčeti o bezbožnostech bludařův aniž se možno styděti za to, co přispívá k chvále trpícího, tož ctihodný kmet, jenž zmíněného kněze kdysi posvětil, jménem Tomáš, byl od nich různými úklady často sužován až ho jednou na veřejné ulici po šíji zbili. On však nepovažoval toho za hanbu, ale za zisk své slávy, a veselil se v Pánu. Tím se stalo, že po smrti biskupa karthaginského zakázali provinciím zeugitanské a prokonsulární posvětit biskupy. Byli sto šedesát čtyři. Ale ponenáhlu jich ubývalo a nyní, jsou-li ještě na živu, budou myslím jen tři: Vincenc gigitanský, Pavel sin-

naritský, opravdu podle zásluhy i podle jména Pavel, a jiný Kvincian, jenž nyní utikaje pronásledování mešká v cizině u makedonského města Edessy.

Ale viděti v té době také velmi mnoho mučení, nesmírné a převeliké množství vyznavačův, z nichž o některých pokusím se vypravovati. Martinian, Saturian a jejich dva rodní bratři byli tehdy otroky nějakého Vandala, a ten Vandal byl tisícníkem. Jejich spoluotrokyní byla také jedna výborná služebnice Kristova, jménem Maxima, sličného těla i srdce. A že Martinian byl zbrojířem a svému pánu asi dosti milým, a Maxima spravovala celý dům, umyslíl si Vandal, aby si zmíněné věřící učinil stálejšími služebníky, že spojí Martiniana a Maximu svazkem manželským. Martinian bral manželství po způsobu mladíčků světských, ale Maxima, jsouc již zasvěcena Bohu, sňatek s člověkem odmítala. Když pak došlo k tomu, že vešli do tichého ústraní ložnice, a Martinian nevěda, co o něm rozhodl Bůh, u vědomí manžela žádal si s ní ležeti jako s manželkou, odpověděla mu zmíněná služebnice Kristova živým hlasem: »Bratře Martiniane, já jsem zasvětila údy svého těla Kristovi, i nemohu voliti sňatku lidského, majíc již Ženicha nebeského a pravého. Ale poradím ti, a chceš-li, i ty si

tím posloužíš, neboť možné to jest. Dej se i ty s radostí do služby Tomu, za něhož i já jsem dychtivě se provdala. « Tak se stalo řízením Páně, že mládenec poslechnuv panny i svou duši získal. Ale Vandal nevěděl o tajném duchovním jednání a Martinian zkroušeně se změniv přemluvil také tři své bratry, aby poklad, který našel, měli jako pokrevenci společný. Obrátil se tedy s třemi bratry svými a provázeni také Boží dívkou v noci tajně vyšli a vstoupili do kláštera tabracenského, který spravoval tehdy vznešený pastýř Ondřej. Ona se ubytovala v nedalekém klášteře dívčím. Ale když barbar zvědál a pátral, pro jeho bohaté dary nebylo možno utajiti, co se sběhlo. Nuže, když našel už ne své, ale otroky Kristovy, uvrhl je do okovů a všelijakým mučením služebníky Boží trýzní, zmáhaje na nich, nejen aby spolu obcovali, ale což těžšího, aby kalem nového křtu zhyzdili ozdobu své víry. To se doneslo až k uším Geiserikovým. Král ustanovil, aby neukrotitelný surovec tak dlouho otroky bil, dokud se nepoddají jeho vůli. Káže, aby byly uchystány silné hole s oddenky, sřezané pilovitě jako palma, které by nejen zpřerážely kosti, když by se jimi bilo do zad, ale aby i bodce se zaryly a uvázly uvnitř. Než oni, ač ztratili mnoho krve, a maso jim bylo tak rozsápáno, že

bylo viděti holé vnitřnosti, přece vždy nazítří zhojeni byvše Kristem bývali zdrávi. To se stalo několikrát a dalo se to po dlouhou dobu, ale po ranách nebylo vídati ani památky, ježto Duch Svatý hned je vždy zahojil. Po té byla Maxima vsazena do tuhé vazby a napiata na hrozné vidlice: než, když služebníci Boží hojně ji navštěvovali, všichni viděli, jak ohromná dřeva zpuchřela a pozbyla pevnosti. Tento zázrak velebí kde který hlas, a ten, jemuž ta vazba náležela, s přísahou dosvědčil, že tomu tak bylo.

Ale když ten Vandal nedbal o to, aby poznal Boží moc, rozzuřil se v jeho domě trestající hněv. Umřel on a s ním jeho dívky; z rodiny a ze zvířat, co bylo nejlepšího, zahynulo rovněž a zůstala paní vdova, oloupená o muže, dívky i majetek. Oni služebníci Kristovi byli pak dáni darem příbuznému královu Sezaonovi; ten je sice přijal jako darované vděčně a s velikou radostí, ale pro zásluhy svatých jal se démon jeho dívky a domácí všelijak zle znepokojevati a jimi zmítati. Onen příbuzný to donášel, jak se to po sobě dalo, králi. Král ihned rozhodl, aby byli dopraveni do vyhnanství k jednomu pohan-skému králi maurskému, jenž se nazýval Kapsur. Ale Maximu, služebníci Kristovu, byv zmaten a přemožen

pustil úplně na svobodu. Ta jest dosud na živu, jest matkou mnoha panen Božích a nám velmi dobře známa. I dostali se a byli odevzdáni zmíněnému králi maurskému, bydlícímu v části pouště, zvané Kaprapikti. A učení Kristovi vidouce u pohanův mnoho a nedovolených obětních svatokrádeží, jali se kázáním a obcováním svým pozývati barbarův k poznání Pána Boha našeho; a takovým způsobem získali Kristu Pánu pohanských barbarův ohromné množství, kde dříve nikdo zvěst jména křesťanského nebyl rozšířil. A potom přemýšleli, co počíti, aby pole, už upravené a vyčištěné z trávy rádem kázání, přijalo símě evangelia a bylo zavlaženo deštěm posvátného křtu. I odesílají posly po širých cestách pouště, kteří přicházejí na konec do města Říma a prosí biskupa, aby věřícímu lidu ustanovil kněze a sluhy. Velekněz Boží vyhovuje s radostí tomu, oč žádali: i stavějí si kostel, jest pokřtěno preveliké množství barbarův a z vlkův rozmnožuje se plodné stádo beránkův. Kapsur o tom podává zprávu Geiserikovi. Ten vzplanuv proto nenávistí káže služebníky Boží přivázati za nohy k pádícímu čtyřspřežení a v trnitých lesinách spolu je zahubiti, aby těla nevinných, vláčená tam i nazpět, byla roztrhána trním křovisk; tak přikázav, aby

druh druhu umíratí viděl. A když divocí koňové pádili blízko sebe a Maurové naříkali, oni pohleděvše druh na druhu, loučili se v úzkostném úprku mluvíce k sobě takto: »Bratře, modli se za mne; Bůh splnil naši touhu, tak se dochází nebeského království.« A tak modlíce se a pějíce žalmy za radosti andělův vypustili zbožné duše, kde Pán náš Ježíš Kristus nepřestává až dodnes konati nesmírných divů. A blažený Faustus, kdysi biskup buronitský, nám svědecky dotvrdil, že sám při tom byl, když jakási slepá tam nabyla zraku.

Po té se Geiserik rozpálil proti Církvi Boží. Posílá jakéhosi Prokula do provincie zeugitanské, aby násilně donutil kněží Páně vydati bohoslužebné věci i se všemi knihami, by je nejprve obral o zbroj a tak je bez zbraně úskočný nepřítel snáze zjímal. A když kněží volali, že jim toho vydati nemohou, sami loupežnou rukou všecko pustošili a z oltářních pokrývek, o hrůzo! dělali si košile a nohavice. Ale Prokulus, vykonavatel toho, po kouscích ujídal si jazyka a za krátko skonalsmrtí velmi potupnou. A když tehdy svatý Valerian, biskup obce Abensy, mužně zápasil o to, že svátostí Božích nevydá, bylo poručeno, aby sám za obec byl vyhnán; a tak bylo přikázáno, aby mu nikdo nedovoľoval ni v domě ni na poli bydliti. I ležel

on dlouho na veřejné silnici pod širým nebem a měl už přes osmdesát let, a nám nehodným bylo dopřáno tehdy v takovém vyhnanství ho pozdraviti.

Kdysi se konala slavnost velikonoční; a když naši si otevřeli na jednom místě, zvaném Královská, zavřený chrám, ariani se toho dověděli. Ihned jeden jejich kněz, jménem Anduit, sebrav s sebou rotu ozbrojencův rozjítřuje se k útoku na nevinný dav. Vcházejí s vytasenými šavlemi, chápou se zbraní, někteří také vylézají na střechu a okny chrámovými sypou šípy. I stalo se, že když lid Boží poslouchal a zpíval, jeden lektor stoje na výstupku zpíval zpěv alleluja, byl však zasažen střelou do krku, kodex vypadl mu z ruky, a on sám padl mrtev. Ale i o přemnoha jiných jest známo, že byli uprostřed oltářních stupňů zabiti: a kdo nebyli tehdy povražděni meči, byli později vyhlazeni tresty a na rozkaz krále byli téměř všichni pobiti, zvláště letitější. Také jinam vešli, jako se stalo v Tunuzudě, v Galích, ve čtvrti ammonské nebo na jiných místech, v době, kdy lidu Božímu podávány byly svátosti, a s převelikým vztekem Tělo Kristovo rozházeli a Krev zvylévali po dlažbě a šlapali po nich svýma poskvrněnými nohama.

Právě té doby poručil Geiserik na radu svých biskupů,

aby u jeho dvora a u dvora jeho děti nepřisluhovali v rozličných úřadech jiní než ariani. Mezi jinými došlo tehdy na našeho Armogasta. Když mu dlouho a často při mučení vrždícími žilami utahovali hnáty a čelo, do kterého Kristus vetkl prapor svého kříže, a jež za řevu rozřezávajice ukazovali svráštělým a tím více rozrytým, tehdy světec pohlížel k nebesům, a žily praskaly jako vlákna pavučin. I vidouce mučitelé žily a provazy potrhány přinesli několikrát provazy silnější a konopné, ale on vzýval jen jméno Kristovo, a to vše ukazovalo se ničím. Ale i když visel za nohu hlavou dolů, zdálo se všem, jako by spal na loži peřím vystlaném. Když pak mukami ničeho nezmohli, kázal králevic Theoderik, jenž byl jeho pánem, aby mu sfali hlavu, ale Jukundus, jeho kněz mu zbraňoval řka: »Raději ho jinými mukami utrať; neboť popravíš-li ho mečem, začnou ho Římští oslavovati jako mučeníka.« I odsoudil ho Theoderik do provincie bizacenské kopati jámy. Později jako na větší hanbu poručil, aby nedaleko Karthaginy, kde by ode všech byl viděn, pásal krávy. Tu Armogastus vida, jak mu Pán byl zjevil, že už nastává den jeho smrti, volá si ctihodného křesťana Felixa, správce králevicova domu, jenž ho ctil jako apoštola, a praví mu: »Č a s m é h o

rozdělení příchází; snažně tě prosím pro víru, které se oba držíme, rač mne pochovati pod tuto svídu a neučiníš-li toho, bude se ti zodpovídati Pánu našemu.« Ne že by se byl staral, kde nebo jak bude pohřbeno jeho tělo, ale aby se ukázalo, co svému služebníku byl zjevil Bůh. Felix odpovídá a praví: »Nemluvme tak, ctihodný vyznavači, ale pochovám tě v některé basilice u vítězoslávě a s vděčností, jaké zasluhuješ.« Jemuž blažený Armogast: »Nikoliv, ale učiníš, co jsem řekl.« Onen boje se zarmoutiti člověka Božího, opravdu slíbil učiniti, co byl poručil. A hned po několika dnech účastník dobrého vyznání se rozžehnal se světem. Felix spěchal vykopati mu pod stromem uložený hrob. Ale zarostlé kořeny a tuhá vyschlá zem jim překážely a práci znesnadňovaly, takže údy svatého těla bylo možno pohřbiti teprve za čas. Posléze když kořeny vysekali a zemi vybrali mnohem hlouběji, spatřují připravenou rakev z nejskvělejšího mramoru, jaké možná žádný král vůbec neměl.

Ale nesluší také, abych pominul jednoho archimima, jménem Maskulu. Ten byl mnoha úklady stíhán, aby pozbyl katolické víry, potom mu král sám lichotil a světskými hovory ho vábil slibuje mu, že ho zahrne velikým

bohatstvím, propůjčí-li ochotného ucha jeho vůli. Ale když zůstával peven a nedal se přemoci, káže, aby ho popravili; tajně však chytrák poručil, kdyby se v té chvíli rány napřaženým mečem bál, ať ho kat tím spíše zabije, aby neučinil mučeníka slavným, když by však viděl, že ve vyznání jest peven, ať meče šetří. Ale jeho Kristus utvrzoval a on stoje nehnut jako sloup učiněn byl statečným vyznavačem a slavně se navrátil. A i když ho nechtěl závistivý nepřítel učiniti mučeníkem, přece vyznavače našeho poskvrniti nemohl.

Znali jsme ještě jiného za té bouře, jménem Satura. Ten byl světlým údem Církve Kristovy a v katolické svobodě trestal často arianskou zvrhlost — bylť správcem domu Hunirikova — i bylo umluveno na žalobu jakéhosi jáhna Marivada, kterého nešťastný Hunirik choval ve zvláštní úctě, učiniti Satura arianem. Slibují mu hodností a bohatství mnoho, učiní-li to, chystají kruté trýzně, nebude-li chtíti; a dávají mu na vůli: neuposlechne-li rozkazů královských, zavedou nejprve zkoumání, pak mu vezmou dům a majetek, odvedou všecek dobytek i s otroky a s dítkami a jeho manželku dají za ženu hlídači velbloudů. On pln jsa Boha neznabožů ještě pobízel, jen aby se tak rychle stalo. Z toho

důvodu, jak bylo viděti, žádala jeho manželka, co manžel o tom nevěděl, od vykonavatelův poshovění. Přistupuje k manželu, druhá Eva, vedena radou hadovou. Ale on nebyl Adamem, aby se dotkl ovoce zapověděného stromu, neboť nejmenoval se Potřebný, nýbrž Sytý, j s a n a s y c e n z h o j n o s t i d o m u B o ž í h o a p r o u d e m r o z k o š í j e h o n a p o j e n . Žena přišla na místo, kde manžel samotný se modlil, v šatech roztržených, s vlasy rozpuštěnými, provázena dítkami a na rukou nesouc nemluvnátko, jež tehdy kojila. I vrhla je před manžela nic netušícího a sama také svými pažemi objímá jeho kolena syčíc sykotem hadím: »Smiluj se nade mnou, nejsladší, spolu i nad sebou, smiluj se nad společnými dítkami, jež tady vidíš. Ať nejsou ujařmeni jako otroci, když slavnými je učinil rod náš; ať se nedostanu já do potupného a hanebného manželství, která jsem si vždycky pochvalovala mezi vrstevnicemi svého Satura. Bůh ví, že proti své vůli učiníš, co jiní možná učinili z úmyslně.« On jí odpovídá slovem svatého Joba: »J a k o j e d n a z n e r o z u m n ý c h ž e n m l u v í š . Hrozil bych se, ženo, kdyby nebylo než trpké sladkosti tohoto života. Vodi tě, manželko, úskok ďábelský. Kdybys milovala svého manžela, nikdy bys do

druhé smrti netáhla vlastního muže. Ať odvedou dítky, ať odloučí ženu, ať poberou majetek, já klidně budu se držeti slov ze slibů Pána svého: K d o n e o p u s t í m a n ž e l k y, d í t e k, p o l e n e b o d o m u, n e b u d e m o c í b ý t i m ý m u č e n í k e m.« Co dále? Manželka odchází s dítkami poražena; Satorus se posiluje ke koruně, ohledávají, olupují ho, ubíjejí ho trýzněmi, propouštějí jako žebráka, zakazují mu volné vycházení z domu. Všecko mu sebrali, ale řízy křestní mu vzítí nemohli.

Po té Geiserik kázal zavřítí karthaginský chrám roztýliv a rozehnav, ač nebyl biskupem, po rozličných místech vyhnanství kněží a sluhy. Jen stěží byl otevřen, když císař Zeno o to prosil skrze patricia Severa, a tak se všichni z vyhnanství vrátili. A jak si počínal ve Španělsku, v Italii, Dalmacii, v Kampanii, v Kalabrii, v Apulii, na Sicilii, Sardinii, v Bruttijsku, v Lukanii, v Starém Epeiru nebo v Helladě to lépe vypoví ti, kdo tam sami žalostně a bídě trpěli. Ale tím již naše pronásledování od Geiserika, čím slavnější tím ukrutnější, ukončeme. Trvalo v království třicet sedm let tři měsíce.

K o n ě i s e k n i h a I.

Tož když Geiserik zemřel, nastoupil po otci starší syn Hunirik. Ten na počátku své vlády dle vychytralého způsobu barbarův vedl si poněkud mírněji a šetrněji a zvláště k našemu náboženství; takže kde dříve za krále Geiserika bylo zakázáno, aby se dala duchovní shromáždění, sbíhal se lid ke schůzkám. A aby se ukázal dbalým o náboženství, ustanovil, aby bludařští manichejci byli vyhledáváni s větší pečlivostí; z těch mnohé spálil, velmi četné rozvezl na zámořských lodích. U všech téměř manichejcův shledal, že jsou jeho náboženství a zvláště kněží a jáhnové, že vyznávají blud Ariův; začož velmi se styděl a tím více proti nim se rozpálil. Z těch nalezen byl jeden jménem Klemencian, jejich mnich, jenž měl napsáno na bedrách: Manichejský učení Ježíše Krista. I byl, jak se zdálo, zmíněný tyran, chvály hodnějším, ale v jednom se nelíbil, že byl pln divoké a nenasytné hrabivosti a země svého království zatěžoval břemenem rozličných křivých žalob a

poplatkův, takže o něm zvláště říkali: »Král potřebný důchodův velikým jest křivým žalobcem.« Dal pak dovolení na prosbu Zenona a Placidie, vdovy po Olibriovi, aby karthaginská církev si posvětila na biskupa koho chce, když už po dvacet čtyři léta byla oloupena takové ozdoby.

I vypravil tehdy do církve šlechtice Alexandra, aby to poselství donesl, a katolický lid aby si před ním vyvolil hodného kněze; též po svém notáři, jménem Vitarit, poslal edikt, který měl býti veřejně čten a obsahoval asi toto: »Pán vám vzkazuje, že císař Zeno a veleurozená Placidie psali skrze Alexandra, muže vznešeného, žádající, aby karthaginská církev vašeho náboženství měla vlastního biskupa; že tudíž poručil, aby se to stalo, a že jim odepsal a vyslancům od nich poslaným vyříditi dal, abyste si posvětili na biskupa, jak žádali, koho chcete, pod tou podmínkou, aby biskupové našeho náboženství, kteří jsou v Cařihradě a po jiných provinciích východních, dle jeho ustanovení mohli svobodně ve svých církvích kterým chtějí jazykem lidu kázati a zákon křesťanský slaviti, jakž máte i vy zde nebo v jiných církvích nebo ve zřízených provinciích afrických svobodnou vůli ve svých církvích Mše sloužiti nebo kázati

a svůj zákon, jak chcete, zachovávatí. A nebude-li toho vůči nim dbáno, bude poručeno, aby nejen biskup, který bude posvěcen, nebo klerikové, ale i jiní biskupové se svými kleriky, kteří jsou po provinciích afrických, byli posláni mezi Maury.« Tož když ten edikt v naší přítomnosti osmnáctého června veškeré církvi byl čten, jali jsme se naříkati, šeptajíce si, že zlí strůjcové úkladů budou míti uchystáno příští pronásledování, a vyslanci, jak známo, řekli jsme toto: »Jest-li tomu tak a jsou-li položeny tyto nebezpečné podmínky, tato církev nemůže se těšiti, že by měla biskupa. Spravuje ji Kristus, jenž stále správcem jest.« Ale legat si toho upozornění nepovšiml. Spolu také lid, jako by už to tu bylo, jako oheň vzplál, jeho křik byl nesnesitelný a nebylo ho možno nijakž utišiti.

Když byl tedy na biskupa posvěcen Eugen, muž svatý, a Bohu milý, vzešlo z toho vznešené veselí, a radost církve Boží byla dovršena. Katolický lid plesal pod barským panstvím pro nové dosazení a posvěcení biskupa; a velmi mnoho mladíkův a dívek dorostlých ve společné radosti si jistilo, že nikdy neviděli biskupa seděti na trůně. Potom onen muž Boží, kněz Eugen, nabýval obliby i u těch, kdo mimo nás jsou, a všem byl tak milým,

že kdyby to bývalo bylo možno, byli by s radostí všichni za něho dali své duše. Také almužny ráčil Pán skrze něho takové činiti, že bylo až k neuvěření, kolik vynakládá tam, kde bylo známo, že církev nemá jmění ani haléře, anof' všecko bylo v rukou barbarův. Kdyby se kdo jal líčiti jeho pokoru, lásku, zbožnost nebem mu danou, nevystihne jich. Jest známo, že peníze nikdy u něho nezůstaly, leč byly-li snad přineseny v takovou chvíli, kdy slunce již ukončujíc běh dne dávalo v řádu místo tmě. Jen tolik si ponechával, kolik by mu dostačilo na den, ne kolik by si byla žádala chtivost, a Bůh náš mu denně uděloval nesmírně a více. Ale když jeho pověst byla všude slavná a zjevna, počali se proto arianští biskupové hrýzti těžkou nenávistí, stíhajíce ho denně, a zvláště jejich Cyrila, křivými žalobami. K čemu ještě slov? Navrhují o něm králi, aby mu nedával vůbec na jeho trůnu sedati ani lidu Božímu podle obyčeje slova kázati: potom uviděl-li by nějaké muže neb ženy vcházeť do kostela v šatech barbarských, aby jim zabránil. On odpověděl, jakž náleželo: »Dům Boží jest otevřen všem, vstupujících nemůže nikdo zaháněti«; zvláště když nesmírné množství našich katolíkův chodilo v jejich šatech, protože sloužili v královském domě.

Tož když od člověka Božího dostalo se mu takové odpovědi, dal postavit do bran chrámových mučitele. Ti když uviděli ženskou nebo mužského, jdoucí v kroji jejich národa, ihned naráževše nevysokých zubatých kolů přivazovali je k nim za hlavu a za vlasy, potom silně je utahující spolu s vlasy strhovali s hlavy všecku kůžičku. Někteří při tom ihned pozbyli zraku, jiní samou bolestí zemřeli. Ženy pak po tomto trestu byly voděny s kůží s hlavy stáhlou na ukázkou po všech ulicích města a hlasatel chodil před nimi. Než trpitelky si to považovaly za zisk tím větší. My jsme znali velmi mnohé z nich a nevíme, že by býval tehdy někdo, i když trýzně doléhaly, ustal od pravé cesty. Ale když tím způsobem nemohl prolomiti zdi víry, umyslí si nedávati lidem naši víry, zaměstnaným při jeho dvoře, ani obilí ani obvyklé mzdy. K tomu přidal ubíjeti je také pracemi na venkově. I posílá muže jemné a velmi choulostivé na pláň utickou, aby pod žhavým úpalem slunečním posekli na polích obilí; a ti všichni spěchali tam s radostí a veselili se v Pánu. V jejich společnosti byl jeden s uschlou rukou, jež mu po dlouhá léta nesloužila k ničemu. Tomu když se podle pravdy omlouval, že nemůže pracovati, tím násilněji bylo poroučeno, aby si pospěšil. Ale když se

došlo na místo a zvláště když všichni za něho úpěnlivě se modlili, milostí Boží byla ona uschlá ruka Vyznavači zase uzdravena. Nuže tímto se počalo pronásledování Hunirikovo a naše bolestné pracování ku porodu.

Tož ten, jenž již po dlouhou dobu mírným se byl ukazoval, touže po tom, aby po jeho smrti měli zřízeno jeho synové království, což se však nepodařilo, jal se přes to krutě pronásledovati svého bratra Theoderika s jeho dětmi a dítky bratra Gentona. Z těch nikoho by nebyl živil, kdyby mu smrt nebývala byla vzala vůle žádosti jeho. Nejprve, znaje manželku bratra Theoderika, že jest chytračka, myslím, aby snad neozbrojila manžela nebo staršího syna, jenž se zdál býti rozumným a moudrým, proti tyranovi nějakými bystrými úskoky, vznesl na ni žalobu a káže ji odkliditi mečem. Po té byl zabit i ten syn, v písemnictví velmi vzdělaný, jemuž podle ustanovení Geiserikova, jakožto ze všech nejstaršímu, z potomstva nejvíce náleželo království. Rozpaluje se k ukrutnosti ještě větší. Kázal, aby před lidem uprostřed obce na schodech Nové ulice ohněm spálen byl biskup jeho náboženství, jménem Jukundus, jehož zvali patriarchou, protože byl velmi oblíbeným v domě rodného bratra krále Theoderika; neboť jeho pomocí asi zmí-

něný dům mohl se domoci vlády. I viděli jsme v bezbožném tom zločinu, že nás čeká v budoucnosti zlo; a pravili jsme druh druhu: »Když k svému knězi tak byl ukrutným, jakž ušetří našeho náboženství anebo nás?« Tehdy zahnal také do krutého vyhnanství Gentonova staršího syna, jménem Godarise, s manželkou, nedav jim pro úlevu ani služebníčka ani děvečky; bratra pak Theoderika, zabiv mu manželku a syna, nahého a opuštěného podobně vypověděl; po jeho smrti ještě dále zahnal s týráním jeho synáčka, nemluvně, jež po něm zbylo, a dvě bratrovy dospělé dcery naloživ je na osly. Ale i z družiny velmi mnohé, též šlechtice svého národa, stíhal křivými žalobami, protože prý přejí jeho bratru, a jedny spálil, druhé zardousil, stav se tak následovníkem svého otce Geiserika, který navázav manželce svého bratra tíhu kamení uvrhl ji do pověstné řeky cirtské Ansagy a utopil ji a zavraždiv matku také syny pobil. Ale zahubil též rozličnými trýzněmi a ohněm mnohé z těch, jež mu svěřil otec Geiserik, když umíral, zavázav ho přísahou, kterou on zrušil daného slova nedbaje. Tak dal kdysi stíti Heldikovi, kterého otec jeho učinil správcem království, již letitému a vysloužilému vojínu, s hanbou hlavu a jeho ženu spálil upro-

střed obce s jinou, jménem Teucharií. Jejich těla kázal vláčeti po ulicích a náměstích, a když celý den ležela pohozena na prosbu svých biskupů sotva večer dovolil je pohřbiti. A když Heldikova bratra Gamutha, že se utekl do jejich kostela, zabít nemohl, tož aspoň ho uzavřel do nečisté stoky a kázal ho tam nechat po dlouhou dobu. Potom ho odsoudil s jakýmsi pasákem koz a sedlákem ku kopání jam na zúrodnění vinic. Také je dvanáctkrát do roka, to jest každého měsíce, krutými biči rozšlehal a dopřává jim stěži maličko vody a černého chleba. To trpěli po pět let nebo ještě déle; a tyto útrapy jim mohly prospěti k věčné odplatě, kdyby bývali byli katolíky a byli je snášeli pro svou víru. My pak proto jsme nemohli o tom mlčeti, abychom nijakž nezamlčovali bezbožnosti královny ani vůči lidem jeho, neboť on nejenže sežehl plameny svého biskupa Jukunda, jak jsme nahoře ukázali, ale i velice mnoho z kněží a jáhnů svých, to jest arianův, spálil a vydal na pospas dravé zvěři.

Odklidiv tedy zakrátko všechny, jichž se obával, a upevniv si, jakž se domníval, království, jež bylo krátké a vratké, když měl se všech stran po starosti a byl bezpečen, všechny zbraně vzteku j a k o l e v ř v o u c í

obrátil k pronásledování Církve katolické. A před bouří pronásledování bylo ukázáno hrozící zlo mnoha předcházejícími viděními a znameními. Neboť téměř dvě léta před tím, než se to stalo, viděl kdosi Faustův chrám zářiti v obvyklé výzdobě, také svíce zářily a koberce opon a lampy třpytily se zlatem; a když se radoval z tak bělostného třpytu, náhle, jak vypravuje, třpyt onoho žádoucího světla uhasl, rozprostřely se tmy a rozšířil se nozdrám odporný zápach; a všecek onen zástup blažených vyháněn byl od jakýchsi ethiopův s hrozbami ven, tudíž on ustavičně naříkal, že jí nijakž neviděl v bývalé slávě zase obnovenu. Vidění to před námi vypravoval svatému Eugeniovi. Také jeden kněz viděl Faustův chrám naplněn nespočetnými davy lidu a za maličko byl vyprázdněn a naplněn množstvím prasat a koz. Opět jiný viděl pšeničné humno připravené k pálání a zrno nebylo ještě zbaveno dle soudu opalače plevy. A když se divil ohromně veliké spoustě, ač pomíchané, aj, náhle zdvihl se bouřlivý vítr a honě se sem a tam dutím a pozdvižením prachu dokazoval svůj příchod; když pak se obořil, ony plevy dočista všechny odletěly, a zbylo jen zrní. Po té přišel nějaký předák zářící tváře v čistém skvělém se oděvu a jal se zrní čistiti odhazuje, co bylo

prázdného, hubeného a na mouku se nehodícího. Tak dlouhým tříbením uvedl onu velikou hromadu, ač byla dobrá, na nepatrnou hromádku. Rovněž jiný praví: »Stál kdosi velice vysoký na hoře zvané Zikvenská a volal na pravo i na levo: Stěhujte se, stěhujte se.« Jiný spatřuje na hřímajícím a bouřlivém nebi sirnaté mraky, jež počaly metati obrovské kameny, kteréžto kameny, když spadly na zem tím více se rozpalovaly a tím větší plameny plály a vletěvše do domů spalovaly, kde koho postihly. Ten pak, kterýž to byl viděl, praví, že se ukryl do jakési jizby a milosrdenstvím Božím plamen k němu došlehnouti nemohl; myslím, aby se naplnilo slovo Pro-rokovo: **Z a v ř i d v e ř e s v é a s k r y j s e m a l i č k o n a c h v i l k u, d o k u d Ź n e p ř e j d e h n ě v B o Ź í.** Také ctihodný biskup Pavel viděl strom, dosahující kvetoucími větvemi až do nebe, kterýž také svou rozlohou zastiňoval téměř celou Afriku. A když se všichni z jeho velikosti a půvabu radovali, aj, náhle, praví, přišel nějaký divý osel, jenž otíraje si krk o tvrdé jeho větve svým nalehnutím porazil onen podivný strom za hrozného praskotu na zem. Ale i úctyhodný biskup Kvintian viděl se státi na jakési hoře, s níž se díval na nesčetné stádo svých ovec, a uprostřed stáda byly dva

hrnce, nesmírně klokotající. I byli tam zabíječi ovec a pohružovali jejich maso do klokotajících hrncův, kterýmžto počínáním celé to veliké stádo bylo zničeno. Myslím tudíž, že ony dva veliké hrnce jsou dvě obce Sikka Veneria a Lares, v nichž první zástupy byly shromážděny a z nichž požár vyšel; nebo král Hunirik a Cyrila, jeho biskup. Ale že bylo třeba dbáti stručnosti, tato slova dostačtež o mnoha viděních.

Co dále? Nejprve tyran stanoví strašlivým příkazem, aby nikdo v jeho paláci jako voják nesloužil ani neza-stával veřejných úřadův, nestane-li se arianem. Těch ohromný počet, nedavše se přemoci silou, aby nepozbyli víry, vzdali se časně služby vojenské; on pak je z domů vyhnal a oloupiv je o všecek majetek vypověděl je na ostrovy Sicílii a Sardinii. Jednou narychlo stanovil po celé Africe, aby jmění našich zesnulých biskupů zabrala státní pokladna, a kdo měl nastoupiti po zesnulém, aby nebyl dříve posvěcen, dokud by nevyplatil do královské pokladny pět set solidův. Ale kde toto stavení usiloval postaviti ďábel, ihned je strhnouti ráčil Kristus. Upozor-ňují ho jeho domácí řkouce: »Uvede-li to váš příkaz v platnost, dočkají se naši biskupové v končinách thrackých a kde jinde po zemích jsou utrpení tím horších.«

Po té kázal shromáždit Bohu zasvěcené panny, vyslav Vandaly s porodními bábami svého národa, aby prohlédli a ohledali proti právům studu jejich stydké údy, a nebylo tam ani matek aniž jaképaní. I věšeli je ukrutně a spalovali je, též na nohy jim vázali ohromná břemena a ohnivé železné pláty jim přikládali na hřbety, na životy, na prsy a na boky. A za trýznění k nim mluvili: »Povězte, že vaši biskupové s vámi léhají a klerikové vaši.« O velmi mnoha z nich víme, že krutostí muk tehdáž zhynuly; jiným, jež zůstaly, seschla se kůže, i chodily zkřiveny. Usiloval najítí stezku, po níž by mu umožněno bylo učiniti veřejné pronásledování, jakž je učinil. A ač tak si počínal, nemohl nikterak vysлідiti, jak by Kristovu Církev poskvrnil.

Ale jakýmiž doprovodím potoky slz, když čtyři tisíce biskupův, kněží, jáhnův a jiných údů Církve devět set šedesát šest určil do vyhnanství na poušť? Mezi těmi bylo velmi mnoho dnavých, jiní pro sešlost věku byli oloupeni o časné světlo. V jich počtu byl blažený Felix, biskup abbiritský, který byl biskupem už čtyřicet čtyři léta, a že byl raněn mrtvicí ani ničeho necítil ani vůbec nemluvil. Na toho jsme nejvíce mysliili, že nebude moci býti vezen na hovadu, i vybídli jsme některé královny,

aby jej prosili, ať aspoň poručí, když stařec jest už na shasnutí, aby byl ponechán v Karthagině, ježto do vyhnanství nebude nijak možno ho dovésti. A tyran prý řekl u vzteku takto: »Nemůže-li seděti na hovadu, zapráhněte divoké býky, uvažte ho za provazy, ať ho dotáhnou, kam jsem poručil.« I nesli jsme ho uvázaného napříč přes mezka po celou cestu jako nějaký peň. Všichni byli shromážděni do obcí Sikky a Laru, aby byli odevzdáni Maurům, kteří si tam pro ně přijdou, a odvedeni byli na poušť. I přišli tam potom dva z družiny královny a jali s trestuhodnou lstivostí úlisnými řečmi s vyznavači jednati. Práví: »Co to děláte, že jste tak zarputilí a rozkazů pána našeho dočista neposloucháte? Mohli jste býti před tváří krále ve cti, kdybyste ochotně učinili po jeho vůli.« Oni však hned křičeli a mocně volajíce pravili: »Křesťané jsme, katolíci jsme, vyznáváme Trojici, jednoho Boha nedotknutelného.« I byli uzavřeni do těžší sítě, ale ještě dosti prostranné vazby, kde nám bylo přáno i vcházeti i slovo napominání k bratřím mluvíti a slaviti božská tajemství. Bylo tam také velmi mnoho pacholat, jichž z lásky mateřské následovaly jejich rodičky, jedny radující se, druhé, aby je odvlekly nazpět; jedny se radovaly, že porodily mučení-

ky, jiné usilovaly o to, aby je strhly s vyznání víry zátopou nového křtu ve smrt. Ale nikoho tehdy ani lichocením nepřemohlo, ani láska rodinná nikoho nesklonila k zemi. Dovolíme si krátce vypsati, co tehdy učinila jedna stařena. Když jsme se ubírali provázějící Boží vojsko, a myslím více po nocích nás postrkovali pro sluneční úpal, spatříme ženku nesoucí uzlík i s jiným šatstvem, ona vede za ruku pachole a těší je takovými řečmi: »Pospěš, pane můj; vidíš, jak svatí všichni běží a pospíchají vesele ke korunám.« Když jsme se na ni obořili, ježto se nám zdálo, že nenáleží ani aby byla připojena k mužům, pro pohlaví, ani aby byla přidružena k vojsku Kristovu, odpověděla: »Dobrořečte, dobrořečte a modlete se za mne a za toto vnouče mé, jsemť sice hříšnice, ale dcera bývalého biskupa obce Zuritany.« Jízto my: »A co tak zoufale jdeš a proč, jak se zdá, z tak dlouhé cesty sem chvátáš? A ona odpověděla: »S tímto maličkým služebníčkem vaším chvátám do vyhnanství, aby ho nenašel nepřítel samotna a nestrl ho od cesty pravdy ve smrt.« Po těch slovech zalily nás slzy i nemohli jsme říci ničeho, než aby se stala vůle Boží.

Ale když protivník, jenž asi už řekl: R o z d ě l í m

kořisti, naplním duši svou, zabiji
mečem svým, panovati bude rukám,
nemohl nikoho vyčíhati, hledá těsných a nejohybnějších míst, aby do jejich ohrad Boží vojsko sevřel. Tehdy jim byla odepřena také útěcha návštěvy lidské; postaveni jsou hlídači ke dveřím a na křesťany těžce dokročeno: vyznavači Kristovi jsou vyhazováni na sebe do těsné sevřené místnosti, druh na druh jako hejna kobylek, ale ve vlastním slova smyslu jako nejvzácnější zrna obilná. V té mačkanici nebylo ani místečka k vykonání přirozené potřeby, ale dělali a močili pod sebe, takže tehdy ten smrad a hrůza převyšovaly všeliké tresty. Kdysi nám bylo dovoleno stěžovat a to tajně, když jsme dali převeliké dary Maurům a Vandalové spali, abychom k nim vešli. A všedše začali jsme se bořit jako v bažisku i viděli jsme, že se tehdy naplnilo slovo Jeremiáše: Kteříž chování byli v šarlatě octli se v hněvu. Co dále? Bylo jim poručeno od Maurův, se všech stran na ně se hartusících, aby se přichystali na cestu, kam byli určeni.

A tak vyšli v neděli, majíce pomazány od hoven šaty, spolu tváře i hlavy, a ač Maurové jim krutě vyhrožovali, s jásotem zpívali Pánu chvalozpěv: T a j e s t s l á -

v a v š e m s v a t ý m j e h o. Tehdy tam byl s nimi blažený velekněz Cyprian, biskup unizibirský, výborný těšitel, který každého z nich zvláště utěšoval otcovskou láskou ne bez potokův hrnoucích se slz, jsa hotov z a b r a t ř í d u š i p o l o ž i t i, a kdyby býval propuštěn, dobrovolně se dáti na taková utrpení, jenž vše, co měl, tehdy v té tísni bratřím věnoval; hledal totiž možnosti, jak by se přidružil k vyznavačům, sám duchem i silou vyznavač. Jenž později po mnoha bojích a pustých žalářích s jásotem spěchal do vyhnanství, po němž toužil. Jak veliké tehdy zástupy lidu z různých krajův a obcí vycházely Božím mučeníkům vstříc, aby se s nimi uviděly, to dosvědčují cesty a stezky, které nemohly přicházejících tlup naprosto pojmati; sbíhaly se nesčetné davy věřících a sestupovaly po temenech hor a strání, nesouce v rukou voskovice a vrhajíce svá nemluvňátka na šlepěje mučeníků volali takovými slovy: »Komu nás bídných zanecháváte spěchajíce ke korunám? Kdož tyto maličké pokřtí vodou nevysychajícího pramene? Kdož nám poslouží svátostí pokání a kdo rozváže smírným odpuštěním nás svázané pouty hříchův? ježto nám řečeno bylo: C o ž k o l i v s v á ž e t e n a z e m i, b u d e s v á z á n o i n a n e b i.

Kdož nás za slavnostních modliteb pohřbí až umřeme? Kdož bude konati podle obyčeje obřady božské Oběti? Rádi bychom i my s vámi spěchali, kdyby bylo možno, aby tak žádná tiseň neodtrhla synů od otcův.« Když takto se slzami bylo voláno, už žádnému těšiteli nebylo dovoleno bráti se s nimi, ale zástup byl poháněn do běhu, aby mu v připravené chatě dopřáno bylo strastné zastávky. Když starci umdleli, jali se je bodati a tuším také jiné, i útlé mládence do běhu hroty házecích kopí a tlouci je kamením, čímž chabli a mdleli ještě více.

Po té bylo poručeno Maurům, a by ty, kteří jíti nemohli, uvázali za nohy a jako padlá hovada vláčeli je po tvrdých a kostrbatých kamenitých místech, kde jim nejprve roztrhány byly šaty, potom úd za údem, protože na ostrých útesech skalních zde jim rozražena byla hlava, onde roztrženy boky a tak pod rukama je vláčejících pouštěli ducha. Sčítati jsme jich nikterak nemohli, ježto lid nám překážel; ale po celé veřejné cestě jásají prostí hrobové svatých, mluví rovové. Ostatní schopnější dorazí na pustiny, jsou na nich usazení a dostávají na jídlo ječmen jako dobytek. Tam prý jest také takové množství jedovatých zvířat a štírů, že kdo toho neví, neuvěří, z kterých už dechem na velikou

dálku šíří se jedovatá otrava; a kdo byl uštknut od šтира, nikdo prý nikdy nevyvázl. Ale Kristus jich chránil a vypravují, že prudký jed těch zvířat až do této chvíle žádnému jeho služebníku neuškodil. Avšak i ječmen, kterým tam byli živeni, jim vzali, jako by nemohl Bůh, jenž dštil otcům mannu, živiti i nyní ty, kteří byli vydáni na pospas takovému vyhnanství.

Pomýšlí proti Církvi Boží na ukrutnosti ještě větší, aby odetnuv některé údy rozsápal a zničil tělo celé. V den Nanebevstoupení Páně posílá biskupu Eugenovi nařízení, aby je přečetl uprostřed církve před Reginem, vyslancem císaře Zenona, určené též pro celou Afriku, jež rozeslal po rychlých poslích a jež psáno bylo asi takto:

»Hunirik, král Vandalův a Alanův, všem homousianským biskupům. Jest známo, že ne jednou, ale několikrát bylo zapověděno, aby v údělech vandalských vaši kněží naprosto neslavili shromáždění, aby svým sváděním nepodvraceli duší křesťanských. Bylo však shledáno, že přemnozí tím povrhli a sloužili přes zákaz v údělech vandalských Mše tvrdíce, že zachovávají neporušené pravidlo víry křesťanské. A ježto nechceme v zemích nám od Boha dopřáných býti pohoršením,

protož vězte, že jsme z Boží prozřetelnosti za souhlasu našich svatých biskupů stanovili toto: abyste nejbližší příštího prvního února bez jakékoli výmluvy, že jste se báli, všichni přišli do Karthaginy, byste se mohli utkatí bojem o důvod víry s našimi ctihodnými biskupy a zvláště se prokázati o víře homousiánské, které hájíte, ze svatých Písem, aby možno bylo poznati, máte-li víru neporušenou. Edikt tohoto znění jsme poslali všem tvým spolubiskupům, ustanoveným po celé Africe. Dáno dne 20. května sedmého léta Hunirikova.«

Nuže, když jsme to slyšeli, kteří jsme tam byli, a spolu to četli, z k o r m o u t i l o s e náhle s r d c e n a š e a z a t m ě n y j s o u o č i n a š e a opravdu tehdy sváteční dnové naši obrácení jsou v hoře a zpěvy v bēdování, neboť ton ediktu ohlašoval vzteklost budoucího pronásledování, zvláště kde pravil: »v zemích od Boha nám dopřáných nechceme býti pohoršením«, jako by říkal: »nechceme, aby v našich zemích byli katolíci.« Mluveno o tom, co si počítí. Pro hrozící pohromu nenalezeno žádné pomoci, leč aby svatý Eugen, obměkčili by tím srdce barbarské, na vyjádření podal list, obsahující tato slova:

»Kdykoliv se jedná o věci týkající se duše nebo věč-

ného života a víry křesťanské, jest třeba, aby bez bázně bylo pověděno, co náleží, jakž s vaší královskou Prozřetelností bylo dohodnuto. Onehdy vaše královská Moc ráčila vyzvati mou maličkost po notáři Vitaritovi, který nám přečetl váš rozkaz, týkající se náboženství a víry, v chrámě před duchovenstvem a lidem. Z jeho obsahu jsme poznali, že všem mým spolubiskupům byl rozeslán podobný rozkaz královský, aby se v ustanovený den přišlo disputovat o víře; i oznamujeme, že jsme to přijali s uctivostí. Kterémuž zmíněnému notáři má poníženost přednesla, že třeba si také všimnouti ve všech končinách zámořských těch, kdož s námi účastni jsou jednoho náboženství nebo přijímání, poněvadž všude královské moci jeho všichni poslouchají: zvláště, když se to týká celého světa, a ne jen samých zemí afrických. A poněvadž jsem slíbil, že podám vyjádření s žádostí o druhou odpověď, tudíž poníženě prosím Výsost tvou, abys zmíněnou mou žádost donésti ráčil k uším pána a nejdobrotivějšího krále, aby jeho dobrotivost ráčila poznati, že my disputaci o zákoně s pomocí Boží nikterakž se nevyhýbáme, ani jí neutikáme, ale bez souhlasu celku není nám dovoleno podjímati se pře a obhajby víry naší. I žádáme, aby to podle své laska-

vosti a podle spravedlnosti své moudrosti schváliti ráčila. Dáno Eugenem, biskupem církve karthaginské.«

Ale když tato prosba byla od blaženého Eugena podána, ten, jenž byl již p o č a l b o l e s t, byl hnán, aby ještě tíže p o r o d i l n e p r a v o s t, a tak prý vzkázal svatému muži Eugenovi po svém vladaři Obadovi: »Podmaň mi veškeren okršlek zemský, aby pod mou moc uveden byl celý svět, a učiním, Eugene, co praviš.« Načež blažený Eugen odpověděl, jak mohl: »Co nemá smyslu, toho nebylo třeba říkati; jest tomu tak, jako by se řeklo člověku, aby se vznášel ve vzduchu a létal, čehož není v přirozenosti lidské. Řeklť jsem, přeje-li si Moc královská poznati naši víru, která jest jedna a pravá, ať pošle k přátelům svým; já též napíši bratřím svým, aby přišli spolubiskupové moji, kteří by vám s námi mohli ukázati společnou víru naši a zvláště církev římská, kteráž jest hlavou všech církví.« Načež Obadus: »Tož ty a pán můj král jste si rovni?« Biskup Eugen řekl: »Já nejsem králi roven, ale pravil jsem, žádá-li si poznati pravou víru, ať napíše svým přátelům, by poslali naše katolické biskupy, a já napíši svým spolubiskupům, poněvadž jest to týž zájem všeho katolického světa.« Eugenovi neběželo při tom o to, že by

nebylo v Africe těch, kdo by námitky odpůrců vyvrátili, ale aby přišli ti, kdo nejsouce pod jejich panstvím, v svobodě více by si troufali a spolu křivdy utlačení našeho oznámili všem zemím a národům.

Ale ten, jenž sprádal úskoky, nechtěl slyšeti důvodu přičiňuje se hojnými pletichami, aby kde kterého biskupa, o němž slyšel, že jest vzdělaný, všelijakým pronásledováním stíhal. Již byl poslal do vyhnanství Sekundiana, biskupa vibianského, naloživ mu sto padesát holí, jakož i Présidia sufetského, muže nevšední bystrosti. Tehdáž dobil také holí ctihodného Mansueta, Germana, Fuskula a mnoho jiných. Zatím co toto se děje, káže, aby nikdo z našeho náboženství s nimi nestoloval, a oni aby s katolíky vůbec nejídali. Kterážto věc nepřinesla jim ničeho dobrého, nám však byla převelikým ziskem. Neboť r o z j í d á v á - l i s e, dle slov Apoštola, ř e č j e j i c h j a k o r a k, oč více může poskvrniti společné stolování, když týž Apoštol praví: S b e z b o ž n í k y a n i s p o l e č n ě n e j í d a t i.

Ale když oheň pronásledování už byl zapálen, a plamen útočícího krále všude hořel, ukázal Bůh náš skrze sluhu svého, věrného Eugena zázrak, jehož nesmím pomínouti. V téže obci, to jest v Karthagině, byl

slepý občan, po obci velice dobře známý, jménem Felix. K tomu přišel Pán a řekl mu v noci ve vidění, když se rozednívalo na Zjevení Páně: »Vstaň, jdi k mému služebníkovi biskupu Eugenovi a řekneš mu, že já jsem tě k němu poslal. A v hodinu, kdy žehná pramen, aby pokřtěni byli přistupující k víře, dotkne se očí tvých; otevrou se a uvidíš světlo.« Slepec byv vybudnut takovou návštěvou domníval se, jak tomu bývá, že ho šálí sen, i nechtěl vstáti; ale když znovu se obrátil a usnul, nutkán jest podobně, aby pospíšil k Eugenovi. Opětne nedbá a jest do třetice s chvatem a přísně kárán. Budí pacholíka, který ho vodíval za ruku, spěchá hbitě a rychle do basiliky Faustovy, došed modlí se v nesmírných slzách, prosí jednoho jáhna, jménem Peregrina, aby ho ohlásil biskupovi, udávaje, že má oznámiti něco soukromého. Biskup uslyšev to kázal člověku vejíti; neboť už slaven byl svátek, lid zpíval a noční chvalozpěvy zvučely po celém chrámě. Slepý vypravuje biskupu po sobě, jaké se mu dostalo návštěvy, a praví mu: »Nepustím tě, leč až mi vrátíš, jak ti Pán přikázal, mé oči.« Jemuž svatý Eugen: »Odstup ode mne, bratře, jsem hříšník a nehodný a proviňuji se více než všichni lidé, proto i na tyto doby jsem zachován.« On pak drže ho za kolena

neříkal nic jiného, než to, co byl už řekl: »Jakž poručeno jest, vrať mi mé oči.« I uviděv také Eugen jeho nebojácnou víru, a že již čas kvapil, spěchá s ním provázen jsa officiem klerikův k prameni. Tam padnuv na kolena s nesmírným lkáním, vzlykotem tluka na nebe, požeňnal chvějící se nádržku pramene; a když ukončiv modlitbu povstal, odpověděl slepému takto: »Již jsem ti řekl, bratře Felixe, člověk hříšný já jsem; ale Ten, jenž tě navštívití ráčil, udělíž tobě podle víry tvé a otevři oči tvé.« A když spolu znamením kříže poznamenal oči jeho, Pán ihned slepému vrátil zrak a viděl. I zadržel ho u sebe, až by všickni byli pokřtěni, aby lid takovým zázrakem roznicený neumačkal muže, jemuž se zraku dostalo. Po té se o tom dověděl kostel všecek. Bývalý slepec běře se podle obyčeje s Eugenem k oltáři, aby přinesl Pánu za své uzdravení obět, kterouž biskup přijav položil na oltář. A lid strhl povyk, provázený radostí, k neutišení. Ihned posel běží k tyranovi; Felix jest lapen, tyran se ho doptává, co se stalo, a jak nabyl zraku. I vypravuje mu to všecko za sebou a arianští biskupové praví: »To Eugen učinil skrze kouzla.« A že přemožení byvše hanbou nemohli mu světla zatemniti, ana Felix a celá obec viděla, a byl znám, tož chtěli aspoň,

kdyby se jim podařilo, usmrtiti ho, jako Židé usilovali vzkříšeného Lazara zabít.

Blížil se a byl už nedaleko první únor, den plný úkladů, jim ustanovený. Scházejí se biskupové nejen z celé Afriky, ale i s mnoha ostrovů, utýraní a usouzení. Po mnoho dní se mlčelo, až král kde koho zkušného a muže nejučenější odtamtud odklidil nastraživ proti nim křivých žalob, aby je usmrtil. Také jednoho z toho sboru doktorův, jménem Léta, muže rázného a velmi učeného, po dlouhém trýznění v žaláři ohněm spálil maje za to, že takovou výstrahou nažene strachu a ostatní srazí. Posléze se dochází k rokovací srážce, totiž na místo, které si byli protivníci vyvolili. Nu a naši vyhýbajíce se vřavě povykování, aby snad později Ariani neřekli, že jsme je přemohli množstvím, volí si ze sebe deset, kteří by odpovídali za všechny. Cyrila si staví před očima našich na vyvýšeném místě zpupně se pnoucí trůn, a naši biskupové řekli: »Ta srážka jest vždycky vítanou, kde nevládne zpupné vypínání, ale přichází se v společné shodě, aby dle rozhodnutí znalců sporným stranám přiznána byla pravda; a nyní kdož bude rozhodčím, kdo zkumatelem, aby váha spravedlnosti buď dobře pronesené potvrdila nebo nesprávně přijaté od-

mítla?« A když tak a onak bylo mluveno, královský notář odpověděl: »Patriarcha Cyrila určil některé.« Naši zavrhujíce to, že si zpupně a nedovoleně právo osobil, řekli: »Čtete nám, kdo dovolil Cyrilovi vzít si k tomu právo?« A protivníci ztropivše povyk jali se utrhati. Ježto pak naši žádali, když nebylo dovoleno obezřelému lidu rozhodovati, ať aspoň dovoleno jest mu čekati, bylo rozkázáno všem synům Církve katolické, kteří tam byli, vyplatiti po stu ranách holí. Tehdáž blažený Eugen jal se volati: »Bůh viz, jaké násilí trpíme, shlédniž na rány pronásledování, které od pronásledovatelů snášíme.« A naši obrátivše se řekli Cyrilovi: »Pověz, co zamýšlíš?« Cyrila řekl: »Neumím latinsky.« Naši biskupové řekli: »Víme docela dobře, že jsi vždycky mluvíval latinsky, jen se nevymlouvej, zvláště když jsi tento oheň rozdmýchal.« A on vida, že katoličtí biskupové byli přihotoveni k srážce, rozličnými úštěpky slyšení zcela se vyhnul. Naši vědouce to už napřed sepsali knížku o víře, psanou dosti vhodně a uspokojivě, pravíce: »Přejete-li si naši víru poznati, toto jest pravda, které se držíme.«

K o n č í s e k n i h a I I

POČÍNÁ SE KNIHA BISKUPŮ KATOLICKÝCH
PODANÁ VANDALSKÉMU KRÁLI

HUNIRIKOVI

Královským rozkazem přikazuje se nám, abychom vydali počet z katolické víry, které se držíme; a protož počínáme podle slabosti svých sil, doufajíce v pomoc Boží, krátce vypisovati, čemu věříme nebo co kážeme. Tož nejprve, jak vidíme, třeba nám promluvit o jednotě podstaty Otce a Syna, což Řekové nazývají homousios. Tedy o Otci a Synu a Duchu Svatém vyznáváme, že tak jsou v jednotě Božství, že i Otec ve své vlastní osobě trvá, i Syn přes to ve vlastní osobě jest, i Duch Svatý zůstává ve zvláštní své osobě, což věrným vyznáním prohlašujeme, tvrdíce o Otci, že není týž jako Syn, ani o Synu nevyznávajíce, že by byl Otec nebo Duch Svatý, ani Ducha svatého nepřijímáme tak, jako by byl Otec

anebo Syn; nýbrž věříme, že nezrozený Otec a od Otce zplozený Syn a Duch Svatý vycházející od Otce jsou jedné podstaty nebo bytnosti, poněvadž nezrozeného Otce a zplozeného Syna a vycházejícího Ducha Svatého, jedno jest Božství, ale tři vlastní osoby. A poněvadž proti této katolické nebo apoštolské víře povstal blud, který zavedl jakousi novotu tvrdě, že Syn není zplozen z Otcovy podstaty, nýbrž že povstal z čehosi, čeho tu ještě nebylo, to jest z ničeho, tož na vyvrácení a na úplné zničení tohoto bezbožného vyznání, jež se vynořilo proti víře, bylo postaveno řecké slovo homousios, jež se vykládá jedné podstaty nebo bytnosti, značíc, že Syn není zrozen z čehosi nebyvšího, aniž z jiné podstaty, nýbrž z Otce. Kdo tedy myslí, že homousion třeba odkliditi, chce tvrditi, že Syn povstal z ničeho. Ale když není z ničeho, jest bezpochyby z Otce, to jest jedné podstaty s Otcem jest Syn.

A že z Otce jest, to jest jedné podstaty s Otcem, do-
tvrzuje se těmito svědectvími. Apoštol praví: K t e r ý ž
j s a b l e s k s l á v y a o b r a z p o d s t a t y
j e h o a n e s a v š e c k y v ě c i s l o v e m m o c i
s v é. A opět Bůh Otec sám káraje zlobu nevěřících,
kteří nechtěli slyšeti hlasu Syna jeho, kázícího skrze

proroky, zůstávajícího v jeho podstatě, řekl: Ne slyšeli hlasu podstaty. A vyčítaje za strašlivého dokládání, že hlasem podstaty bylo zhrzeno, mluví u téhož proroka řka: Na horách přijmi kvílení a na stezkách pouště truchlení, poněvadž zem dleli, protože nejsou lidmi; neslyšeli hlasu podstaty od ptactva nebeského až do hověd. A opět kárá ty, kteří uchýlivše se od vyznávání jedné podstaty v téže podstatě víry stáli nechtěli, řka: Kdyby byli stáli v podstatě mé, byl bych je věru odvrátil od cesty jejich zlé a od nejhorších myšlení jejich. A opět, že o Synu nenáleží vyznávat, jako by byl mimo podstatu Otce, nýbrž že třeba ho spatřovati očima víry věrně v ní, to docela jasně vyjadřuje prorok slovy: Kdož stál v podstatě Hospodínově a viděl Slovo jeho? Již dávno tedy bylo označeno prorockými výroky, že Otcova podstata jest Syn, jak Šalomoun praví: Neboť podstatu a sladkost svou, kterou k synům máš, jsi ukazoval, která, jakž viděti, vyřinula se lidu israelskému s nebe v podobě a obraze nebeského chleba.

Což Pán sám v evangeliu vyložil slovy: Ne Mojžíš dal vám chléb s nebe, ale Otec můj dává vám chléb s nebe, označuje ovšem tím chlebem sebe, když praví: Já jsem chléb živý, jenž jsem s nebe sestoupil; o němž také prorok David praví: Chléb andělský jedl člověk.

Vždyť aby ještě jasněji byla ukázána jednota podstaty a rovnost Božství Otce a Syna sám v evangeliu praví: Já v Otci a Otec ve mně jest, a: Já a Otec jedno jsme. Což se nepraví jen o jednotě vůle, nýbrž o jedné a téže podstatě, poněvadž neřekl: Já a Otec jedno chceme, nýbrž: Jedno jsme. Prohlášení jednoty Otcem se neobjasňuje jen tím, že chtějí, ale že jsou. Taktéž evangelista Jan praví: Proto Židé hledali ho zabít, že nejen rušil sobotu, ale že i Otcem svým nazýval Boha, rovným se čině Bohu. Čehož ovšem nikterak nelze vztáhnouti k Židům, poněvadž evangelista to opravdu řekl o Synovi, že rovným se činil Bohu. Rovněž v evangeliu jest psáno: Cožkoliv Otec činí, totéž i Syn činí podobně. A jako Otec mrtvé křísí a oži-

vuje, tak i Syn, kteréž chce, oživuje. Opět: A by všickni ctili Syna jako ctí Otce; rovná zajisté čest nebývá prokazována, leč rovným. Opět tam Syn praví k Otcí: Všecky věci mé jsou tvé a tvé jsou mé. Opět: Filipe, kdo viděl mne, viděl i Otce, kterakž ty pravíš: Ukaž nám Otce? Toho by byl neřekl, kdyby nebýval ve všem Otcí roven. Opět sám Pán praví: Věřte v Boha, i ve mne věřte. A ještě, aby ukázal jednotu rovnosti, dí: Nikdo nezná Syna, leč Otec, aniž Otce kdo zná, leč Syn a komu bude chtíti Syn zjeviti. A jako Syn zjevuje Otce komu chce, tak i Otec zjevuje Syna, jakž sám dí Petrovi, vyznávajícímu ho Kristem, Synem Boha živého, řka: Blažen jsi Šimone, synu Jonášův, neboť tělo a krev nezjevily tobě, ale Otec můj, kterýž jest v nebesích. A opět Syn praví: Nikdo nepřichází k Otcí, leč skrze mne; a: Nikdo nepřichází ke mně, leč by Otec, kterýž mne poslal, přitáhl ho; z čehož vysvítá, že rovnost Otce a Syna přivádí k oběma navzájem zase věřící. Rovněž praví: Kd y-

byste mne byli poznali, zajisté byste i Otce mého byli poznali, a o této chvíle znáte ho a viděli jste ho.

Poněvadž však vyznáváme, že v Synovi jsou dvě přirozenosti, to jest pravý Bůh a pravý člověk, mající tělo a duši, proto myslíme, že cokoliv o jeho vynikající moci a vznešenosti mluví Pisma, to třeba přičísti jeho podivnému Božství; a cožkoliv se níže pod slávou nebeské moci o něm vypovídá, toho nepřipisujeme Slovu Božímu, ale člověku, jehož na se vzalo. Podle božství jest tedy to, co jsme nahoře řekli, kdež praví: Já a Otec jedno jsme, a: Kdo mne viděl, viděl i Otce, a: Vše, cožkoliv Otec činí, totéž i Syn činí podobně, nebo co ostatního jest psáno nahoře. A jako o člověku vypovídá se o něm toto: Otec větší mne jest, a: Nepřišel jsem činiti vůle své, ale vůli toho, kterýž mne poslal, a: Otče, možno-li, aby se stalo, ať odejde ode mne kalich tento; nebo když s kříže praví: Bože, Bože můj, proč jsi mne opustil? a zase z osoby Synovy Prorok praví: Zlůna matky mé Bůh můj jsi ty, nebo když se o něm vypovídá,

že jest m e n š í a n d ě l ů v a velmi mnoho tomu podobného, čeho jsme v snaze po stručnosti sem nevložili. Syn Boží tedy nejsa vázán žádnými nutnými podmínkami tak vzal na sebe v podivuhodné svatosti, což našeho jest, že od svého božského nikterak se neodchýlil, poněvadž Božství ani nepřipouští zveličeni ani netrpí újmy. Pročež díky vzdáváme Pánu našemu Ježíši Kristu, jenž pro nás a pro naše spasení sestoupil s nebe, svým utrpením nás vykoupil, svou smrtí nás oživil, svým nanebevstoupením oslavil, jenž sedí na pravici Otce a přijde soudit živým i mrtvým, aby udělil spravedlivým odměnu věčného života, bezbožným a nevěřícím odplatil zaslouženými mukami.

Vyznáváme tudíž, že Otec sám ze sebe, to jest z toho, co sám jest, věčně a nevýslovně Syna zplodil; že nebyl zplozen ani z vně ani z ničeho ani z nějaké látky, ale že z Boha zrozen jest. A když z Boha zrozen jest, není jiný než to, co Otec jest, a protož jedné podstaty jest, poněvadž pravdivost zrození nepřipouští odlišnosti rodu. Neboť jest-li odlišné od Otce podstaty, buď není pravý Syn nebo, co hříšno jest mluvit, zruďně se narodil. A on jest pravý Syn, jakž Jan praví: A b y c h o m b y l i v p r a v é m S y n u j e h o. Také není v rodu zvrhlý,

poněvadž Bůh pravý z Boha narozen jest pravého, jak
týž Jan evangelista dále mluví slovy: T e n ě j e s t
p r a v ý B ů h a ž i v o t v ě č n ý, a Pán sám v e-
vangeliu: J á j s e m c e s t a, p r a v d a a ž i v o t.
Nuže, nemá-li odjinud podstaty, má ji z Otce; má-li ji
z Otce, jest s Otcem jedné podstaty. Ale není-li jedné
podstaty, pak není z Otce, nýbrž jest odjinud; poněvadž
odkud jest, odtud nutno, aby měl i podstatu. Všechno
jest sice z ničeho, ale Syn jest z Otce; z dvojího vyvol
si každý, 'co chceš, buď mu příznej podstatu z Otce anebo
prohlas, že povstal z ničeho.

Ale namítá se možná svědectví Prorokovo: R o d
p a k j e h o k d o ž v y p r a v í? Nuže neřekl jsem:
Vypověz mi způsob nebo jakost božského rození a ta-
jemství takové skrytosti vyjádři lidskými slovy, ale tázal
jsem se z koho se narodil. Božské rození jest sice nevý-
pravno, ne však nepoznatelné. A není až tak neznámo,
že by se nevědělo, z koho jest, vždyť i Otec velmi často
osvědčuje, že sám ze sebe zplodil, i Syn, že z Otce se
narodil, o čemž nikterak nepochybuje žádný křesťan,
jakž se v evangeliu dokazuje slovy samého Syna: A l e
k d o n e v ě ř í, j i ž j e s t o d s o u z e n, n e b n e-
vě ř í v j m é n o j e d n o r o z e n é h o S y n a

B o ž í h o. Rovněž evangelista Jan praví: A v i d ě l i j s m e s l á v u j e h o, s l á v u j a k o ť t o j e d n o r o z e n é h o o d O t c e. Tudiž uzavíráme své vyznání krátkými slovy: Jest-li opravdu z Otce narozen, jest jedné podstaty a pravý Syn Boží, ale není-li jedné podstaty, není ani pravý Bůh. Anebo: jest-li pravý Bůh, a přes to z Otcovy podstaty není, pak jest rovněž nezrozen. Ale že nezrozen není, tož tvorem jest, aby se mohlo říci, že povstal odjinud, když z Otcovy podstaty není. Což však daleko nás bud', abychom tak věřili. My zajisté vyznáváme, že on Syn s Otcem jedné podstaty jest, zavrhuje blud Sabelliův, který tak mate Trojici, že téhož nazývá Otcem, kterého Synem, a o témž věří, že jest Duchem Svatým, nedbaje, že jsou tři Osoby v jednotě.

Ale namítá se možná : Když Otec jest nezrozen, Syn zplozen, nemohou býti zrozený i nezrozený jedné a téže podstaty. Nuže přece kdyby také Syn byl nezrozen, jako jest nezrozen Otec, podstata by byla tím rozdílnější, poněvadž by každý pocházel sám od sebe a neměl by s druhým podstaty společné. Ale že nezrozený Otec zplo-
dil Syna sám ze sebe, to jest z toho, co sám jest (možno-li vyjádřiti, co to jest, anof jaké to jest, toho napro-

sto vyjádřiti nemožno), viděti, že podstata plodícího i zplozeného jest jedna, ježto vyznáváme, že Syn opravdu jest Bůh z Boha, Světlo ze Světla. Neboť že Bůh Otec světlo jest, to dosvědčuje apoštol Jan slovy: Bůh světlo jest a temnosti v něm není žádné. Rovněž o Synovi dí: A život byl světlem lidí a světlo ve tmě svítí a tma ho neobjala. A níže: Bylo světlo pravé, kteréž osvětluje každého člověka, přicházejícího na tento svět. Z čehož vysvítá, že Otec a Syn jsou jedné podstaty, neboť světlo a světlost nemohou míti podstaty rozdílné, ježto ono ze sebe plodí a tato z plodícího povstává. Na konec, aby nikdo neuváděl, že mezi Otcem a Synem jest rozdíl jako ve světle přirozeném, proto též apoštol o témže Synu praví: Kterýž to jsa lesk slávy a obraz podstaty jeho. V čemž ještě zřejměji se vystihuje, že i s Otcem jest souvěčný i od Otce neoddělitelný i jedné s ním jest podstaty, an lesk a světlo pro vždy jsou souvěčny, an lesk od světlosti nikdy není odloučen, an lesk a světlo přirozeností podstaty nikdy nemohou býti rozdílny. Těž zajisté, jenž leskem světla jest, i mocí Boha Otce jest; tudíž věčný pro věčnost

moci, neoddělitelný pro jednotu jasnosti. A toť jest, co my věrně vyznáváme, že Syn se narodil z Otcovy podstaty, jakž o tom sám Bůh Otec zcela zřejmě vydává svědectví. Jenž aby ukázal, že vlastního Syna zplodil z podstaty své nevýslovné přirozenosti, chtěje ubohou naši nevědomost poučiti, aby nás z viditelného povznesl k neviditelnému, vzal k vyjádření božského plození název rození pozemského a řekl: **Z l ů n a p ř e d d e n n í c í z p l o d i l j s e m t ě.** Co jasnějšího, co skvělejšího mohlo Božství vyjádřiti? Jakými známkami, jakými ukázkami ze světařbytnosti mohl nám Bůh znázorniti zvláštnost plození, než když nám ji ukázal ve slově lůna? Ne proto, že se skládá z tělesných údů, nebo že jest odděleno několika tahy kloubův, nýbrž že my bychom nemohli jinak sluchem duše pochopiti pravdy božského plození, kdyby nám ho nevyvolalo slovo lidského lůna, aby nebylo nadále pochyby, že z Boží podstaty se narodil, o němž jest jisto, že z Otcova lůna povstal.

Věřice tedy, že Bůh Otec ze své podstaty bez utrpení zplodil Syna, nepravíme, že by ta podstata byla buď v Synovi rozdělena nebo utrpěla rozdělením v Otci a tím mohla podrobena býti slabosti utrpení. Budiž to daleko od nás, abychom se něčeho takového domnívali anebo

tak smýšleli o Bohu, ježto věrně vyznáváme, že dokonalý Otec zplodil dokonalého Syna, aniž by se byl umenšil, aniž by co byl ze sebe ubral, aniž by co byl vůbec v slabosti trpěl. Vždyť kdo vytýká Bohu, že zplodiv sám ze sebe utrpěl rozdělením, může říci, že byl též upracován, když všechno stvořil a že proto sedmého dne od všeho svého díla odpočal. Ale on ani při plození nezakusil sám na sobě nějakého utrpení nebo umenšení aniž při tvoření vesmíru trpěl nějakou únavou. Vždyť aby nám ještě jasněji bylo ukázáno, že Boží plození dalo se bez utrpení, dostalo se nám k vyznávání, že Syn jest Bůh z Boha, Světlo ze Světla. Jestliže tedy v působení viditelného světla tohoto světa nenalézáme nic takového, že by světlem vzatým ze světla a jako skrze jakési narození a zplození vzniknuvším sám zdroj, který ze sebe jiné světlo vydal, byl tím umenšen nebo vůbec nějakou ztrátu utrpěl, poskytnuv světlo ze sebe : čím správněji a lépe třeba věřití o přirozenosti božského a nevýpravného Světla, že zplodivši sama ze sebe Světlo, nijakž umenšena býti nemohla ! Pročež Syn roven jest Otci, ne v čase narozen, ale s Ploditelem souvěčný, jako jasně vidíme, že zář ohněm zplozená jest stejného s ním trvání. Tato slova dostačtež o rovnosti Otce a Syna

nebo o jednotě podstaty, neboť tolik nám dovolila stručnost.

Zbývá nám promluvit o Duchu Svatém, o němž věříme, že jest s Otcem a Synem téže podstaty, jim roven a s nimi stejně věčný, což dotvrdíme svědectvími. Ačkoliv tato úctyhodná Trojice jest rozdílna co do osob a jmen, přece proto nenáleží věřit, že by se v sobě a ve své věčnosti dělila; ale, jak v pravém a ve vlastním smyslu věříme, nemůže býti božství, zůstávající od věků v Otci i Synu i Duchu Svatém, ani našimi výklady rozděleno, ani nemůže Trojice opětným vrácením se v jednu osobu splynouti. Toť víra plná, toť naše přesvědčení jest. Protož netrpíme ani se o nich domýšleti, že by bohy byli, aniž je bohy zváti, ale vyznáváme ve zmíněných Osobách a jménech Boha jednoho. Neboť nevýslovné Božství neukázalo se nám pod jmény a pod osobami, aby mohlo býti pojato nebo pochopeno třeba jen slovy; ale aby bylo poznáno, že jest, čím bylo, dalo se věřícím pochopiti po té stránce, s které je omezenost mysli lidské chápala, dle slov Prorokových: *N e u v ě ř í t e - l i, n e p o c h o p í t e*. Jedno jest tudíž božství Trojice; a významem tohoto slova jest naznačena jedna podstata, nikoliv jedna osoba. Kteroužto věc chtějíc Božství na

svědectví samo o sobě věřícím potvrditi, pomáhalo vždycky mnoha a velmi hojnými důkazy. Dovolíme si tudíž krátce a stručně z mnoha několik málo uvést, neboť, ač dovození pravé Velebnosti má mnoho svědectví, přece jich mnoho nepotřebuje, ježto věřícímu jich dostačí několik.

Nuže nejprve dovodíme z knih Starého Zákona, potom i Nového, že Otec a Syn a Duch Svatý jsou jedné podstaty. Kniha Genese začíná takto: Na počátku učinil Bůh nebe a zemi; země pak byla neviditelná a neupravená a tma byla nad propastí a Duch Boží vznášel se nad vodami. Onen Počátek, když se ho Židé tázali, kdo jest, řekl: Počátek, jenž i mluvím vám. Vznášel pak se Duch Boží nad vodami jako Stvořitel, silou své moci udržuje stvoření, aby, chtěje z nich vyvésti vše živé, sám hrubé živly zapálil vlastním ohněm, a ježto už tehdy probleskovalo tajemství křtu, chtěl, aby přirozenost vody přijala sílu posvěcení a vydala první živá těla. Pročež David z vnuknutí Božího svědčí: Slovem Hospodínovým nebesa utvrzena jsou a dechem úst jeho všechna moc jejich. Viz, jak plná to stručnost a jak

jasně se vrací v tajemství jednoty: H o s p o d i n e m
míní Otce, výrazem S l o v o Syna, o Duchu Svatém
prohlašuje, že vychází z ú s t N e j v y š š í h o. A aby
se nemyslelo při S l o v u na vydání hlasu, tvrdí o něm,
že skrze ně nebesa utvrzena jsou; a v D u c h u, aby se
nevidělo vání, ukázal, že jest v něm plnost nebeské
moci. Neboť kde m o c, tam nezbytno, aby byla skuteč-
ná osoba; kde jest v š e c h n a, tam se naznačuje, že
nebyla odňata Otci ni Synu, ale dovršena v Duchu Sva-
tém, takže nemá sám co v Otci a Synovi jest, ale má
celé, co mají oba.

A opět když Pán mluvil o povolání národův káže
Ducha Svatého pod jedním jménem Božství řka: J d o u-
c e u č t e v š e c h n y n á r o d y k ř t í c e j e v e
j m é n u O t c e i S y n a i D u c h a S v a t é h o.
A opět Apoštol prose nebeských věcí Korinťanům při-
pojil toto: »M í l o s t P á n a n a š e h o J e ž í š e
K r i s t a a l á s k a B o ž í a ú č a s t e n s t v í
D u c h a S v a t é h o s e v š e m i v á m i. A a b y-
c h o m j e š t ě p ř í m ě j i v y z n a l i j e d n o t u p o d s t a t y v t é t o T r o-
j i c i, t ř e b a n á m t a k é u v á ž i t i, j a k B ů h p o ř á d a j e s t v o ř e n í
s v ě t a a č l o v ě k a u k á z a l t a j e m s t v í T r o j i c e ř k a: U č í ň-
m e ž č l o v ě k a k o b r a z u a p o d o b e n s t v í

n a š e m u. Když praví n a š e m u, ukazuje zajisté, že ne jednoho, a slovy k o b r a z u a p o d o b e n s t v í vyznačuje stejnou odlišnost Osob, aby v tom díle bylo jasné poznání Trojice, v němž ani mnohoctu není nadarmo, ani není nesouhlasné podobnosti, anof i co následuje mluví takto: A ř e k l B ů h a u č i n i l a p o ž e h n a l B ů h. A jest nezbytno, aby Bůh původce všeho stvoření byl jeden. Kterýžto způsob víry projevuje a schvaluje posléze dávné požehnání Mojžíšovo, při němž mu poručeno bylo požehnati lid tajemstvím trojího vzývání. Neboť Bůh pravil k Mojžíšovi: T a k p o ž e h n á š l i d m ů j, i j á j e p o ž e h n á m; p o ž e h n e j ž t e b e H o s p o d i n a o s t ř í h e j ž t e b e, o s v ě ť H o s p o d i n t v á ř s v o u n a d t e b o u a s m i l u j ž s e n a d t e b o u, p o z d v i h n i ž H o s p o d i n t v á ř e s v é n a d t e b o u a d e j ž t o b ě p o k o j. Zrovna totéž tvrdí prorok David řka: P o ž e h n e j ž n á s B ů h, B ů h n á š, p o ž e h n e j ž n á s B ů h, a b o j t e ž s e h o v š e c k y k o n č i n y z e m ě. Kteroužto jednotu Trojice slaví svým chvalozpěvem nadzemské Moci anđelské, jež bez ustání co třikrát ústy zpívajíce: S v a t ý, S v a t ý, S v a t ý P á n B ů h z á s t u p ů v, vyná-

šejí slávu jeho na vrchol jediného panování jeho. A aby to ještě zřejměji smyslům věřících vštípeno bylo, uvádíme Pavla znalého nebeských tajemství. Praví: Rozdílové pak dání jsou, ale tentýž Duch; a rozdílové posluh jsou, ale tentýž Pán; a rozdílové působnosti jsou, ale tentýž Bůh, který působí všechno ve všech. A jistě o této různosti rozdílů dle jakosti a zásluhy účastníků poznamenal, že ji Duch Svatý působí, když rozděliv různé milosti na konec dodal řka: Ale toto všechno působí jeden a týž Duch rozděluje z vlastního každému jakž chce. Pročež nezbývá žádného místa k pochybám, aby nebylo jasno, že Duch Svatý i Bůh jest, i původce své vůle, když se o něm zcela jasně ukazuje, že všechno koná a podle uznání své vlastní vůle uštědřuje dary správy Boží; poněvadž kde se velebí dobrovolné rozdělování milostí, tam není možno viděti stavu služebnosti: neboť při tvoru třeba mysliti na služebnost, při Trojici však na panování a svobodu. A abychom ukázali i nad slunce jasněji, že Duch Svatý jest s Otcem a Synem jednoho Božství, potvrzuje se to svědectvím Jana evangelisty. Neboť praví: Tři jsou, kteříž

svědectví vydávají na nebi, Otec, Slovo a Duch Svatý, a ti tři jedno jsou. Zdalíž praví: Tři, odloučení rozdílnou jakostí nebo vůbec nějakými stupni rozdílnosti, oddělení od sebe dlouhou rozdělovací mezerou? Nikoliv, ale: Tři jedno jsou.

Aby pak ještě více a lépe ukázáno bylo, že Duch Svatý jest s Otcem a Synem jeden Bůh při stvoření všehomíra, dočteš se v knize Job, že Duch Svatý jest Stvořitel. Praví: Duch Boží to jest, jenž učinil mne, a Duch Všemohoucího, jenž učí mne. A David praví: Vypusť Ducha svého a stvoření budou a obnovíš tvářnost země. Bylo-li stvoření a obnovení skrze Ducha, nebyl bezpochyby ani počátek tvoření bez Ducha. Tož ukažme, že i po stvoření Duch Svatý také oživuje jako Otec a Syn. A opravdu o Osobě Otcově Apoštol píše: Osvědčuji před obličejem Boha, jenž oživuje všecko. Též Kristus dává život, neboť praví: Ovce mé hlas můj slyší, a já život věčný dávám jim. I od Ducha Svatého jsme oživováni, jakž sám Pán praví: Duch jest,

jenž oživuje. Hle, jasně ukázáno jest jedno oživování Otce i Syna i Ducha Svatého.

Ačkoliv není křesťana, jenž by nevěděl, že v Hospodinu jest znalost věcí budoucích a známost věcí skrytých, přes to dlužno na to ukázati v knize Danielově: Bože, jenž skrytých věcí poznávatel jsi a napřed znalý všeho, prve než se co zrodilo. Zcela tatáž znalost do budoucna jest v Kristovi, jakž Evangelista píše: Od počátku pak věděl Ježíš, kdo by ho měl zraditi, nebo kdo by byli nevěřící v něho. A že jest znatel věcí skrytých jest viděti z toho, co řekl, když odhaloval tajné zámysly Židův: Co myslíte špatného v srdcích svých? Podobně sám ukázal, že i Duch Svatý všecko napřed ví, mluvě k apoštolům: Když přijde Duch pravdy, naučí vás všemu a co přijíti má oznámí vám. Není pochyby, že ten už všechno napřed ví, o němž se píše, že oznamuje, co přijíti má, poněvadž sám zpytuje vysokosti Boží a zná všecko, což v Bohu jest, jak připomíná Pavel slovy: Duch totiž všecko zpytuje i v vysokosti Boží. Opět na témže místě: Jak o nikdo z lidí neví, co jest v člověku,

leč duch, kterýž v něm jest, tak nikdo neví, co jest v Bohu, leč Duch Boží.

Nu a na pochopení moci Ducha Svatého uveďme něco málo z věcí hrozných. Podvodný učeník prodal majetek, jakž psáno jest ve Skutcích Apoštolských a zatajiv částku peněz položil zbytek jakoby všecko k nohám apoštolův: urazil Ducha Svatého, o němž se domníval, že toho neví. Ale co mu hned řekl blažený Petr? A naniáš, proč naplnil satan srdce tvé, abys lhal Duchu Svatému? A níže: Neselhal jsi lidem, ale Bohu. A tak byv zasažen silou toho, jemuž chtěl selhati, vydechl. Že zde chce blažený Petr, aby se tomu rozumělo o Duchu Svatém, toť zřejmo, neboť praví: Neselhal jsi lidem, ale Bohu. Jest tudíž zjevno, že kdo lže Duchu Svatému, lže Bohu a kdo věří v Ducha Svatého, věří v Boha. Něco takového ba ještě silnějšího ukazuje Pán v evangeliu: V šelický hřích i rouhání odpouští se lidem, ale kdo se rouhá Duchu Svatému, nebude mu odpuštěno ani v tomto věku ani v budoucím. Hle, strašlivý výrok praví, že neodpustitelný jest hřích

tomu, kdo by se rouhal Duchu Svatému. Srovnej s tímto výrokem to, co psáno jest v knize Království: Zhřeší-li muž hříchem proti muži, budou se modlití za něho; ale zhřeší-li proti Bohu, kdož se bude modlití zaň? Když tedy rouhati se Duchu Svatému a hřešiti proti Bohu jsou podobně neodčinitelné hříchy, hned každý poznává, kdo Duch Svatý jest.

Že Bůh všude přítomen jest a všechno naplňuje, toho se dovídáme z úst Isaiáše, jenž praví: Já Bůh, přibližující se a ne z daleka. Skryje-li se člověk v skrýších, tož já neužím ho? Zdaliž nebe a země já nenaplňuji? A co Spasitel praví o své všudypřítomnosti v evangeliu? Kdežkoliv by byli dva nebo tři pospolu ve jménu mém, tam i já jsem uprostřed nich. O Duchu stejně svatém praví Prorok z osoby Boží, že jest všude: Já ve vás a Duch můj stojí uprostřed vás. A Šalomoun dí: Duch Páně naplňuje okřeslek zemský, a to, co obsahuje všechno, má známost hlasu jeho. Opět David praví: Kamž půjdu od Ducha tvého a

od tváře tvé kamž uteku? Vstoupím-li na nebe, tam jsi ty; sstoupil-li bych do pekel, přítomen jsi. Vezmu-li křídla svá zrovna a budu-li bydliti v končinách moře, i tam ruka tvá doprovodí mne a držeti mne bude pravice tvá.

Bůh bydlí ve svatých svých podle zaslíbení, kteréž byl řekl: Budu bydliti v nich. A co Pán Ježíš praví v evangeliu: Zůstaňtež ve mně a já ve vás, to potvrzuje Pavel slovy: Což nevíte, že Ježíš Kristus jest ve vás? Toto pak všechno naplňuje se v bydlení Ducha Svatého, jakž připomíná Jan slovy: Z toho víme, že v nás jest, že z Ducha svého dal nám. Podobně i Pavel: Nevíte-liž, že chrám Boží jste a Duch Boží přebývá ve vás? A opět praví: Oslavujte a noste Boha v těle svém. Kterého Boha? Dojista Ducha Svatého, jehož chrámem vidíme že jsme.

A že co trestá Otec, trestá Syn, trestá Duch Svatý, to možno dokázati takto. V žalmu čtyřicátém devátém se čte: Hříšníkovi pak praví Bůh, a níže:

Trestati budu tebe a postavím to proti tváři tvé. David podobně modle se praví Kristovi: Pane, v hněvu svém netrešci mne, poněvadž on přijde trestati všeliké tělo. A co Spasitel řekl o Duchu Svatém v evangeliu? Až přijde Utěšitel, ten bude trestati svět z hříchu, ze spravedlnosti a z soudu. David předvídaje to volal k Hospodinu: Kamž půjdu od Ducha tvého a od tváře tvé kamž uteku?

A že dobrý jest Otec, dobrý Syn, dobrý Duch Svatý dokazuje se takto. Prorok praví: Dobrý jsi ty, Hospodine, a v dobrotě své naučiž mne ospravedlněním svým. A Jednorozený sám o sobě: Já jsem pastýř dobrý. Stejně David praví v žalmu o Duchu Svatém: Duch tvůj dobrý povede mne po cestě přímé.

A kdo by mohl o důstojnosti Ducha Svatého mlčeti? Dávní prorokové volali: Toto praví Hospodin. Kristus přišed stáhl toto slovo ve svou osobu řka: Ale já pravím vám. A což noví prorokové volali? jako prorok Agabus ve Skutcích Apoštol-

ských: Toto praví Duch Svatý. A Pavel píše Timotheovi: Duch zjevně praví, kteréžto slovo naprosto dokazuje nerozdílnost Trojice. Pavel o sobě píše, že byl od Boha Otce a Krista povolán a poslán, řka: Pavel, apoštol, ne od lidí ani skrze člověka, ale skrze Ježíše Krista a Boha Otce. A ve Skutcích Apoštolských, že od Ducha Svatého byl oddělen a poslán, neboť tak psáno jest: Toto praví Duch Svatý, oddělte mi Barnabáše a Šavla k dílu, kterým jsem je povolal. A maličko dále píše: Oni posláni byvše od Ducha Svatého sestoupili do Seleukie. Opět vtéže knize: Buďtež bedliví sebe i všeho stáda, v němžto vás Duch Svatý ustanovil biskupy.

Ale nepovažuj nikdo Ducha Svatého, že byl nazván Utěшитelem, za něco neváženého. Parakletus jest totiž obhájce nebo spíše podle latiny Utěšitel, kterýžto název jest také společný Synu Božímu, jak praví Jan: Toto vám píši, abyste nehřešili; ale i kdyby kdo zhřešil, Parakleta máme u Otce Ježíše Krista. Ano i sám Pán právě

k apoštolům: Jiného Parakleta pošle vám Otec, slovy: jiného Parakleta projevuje bezpochyby, že i on jest Parakletem. Ale tento název Paraklet není ani Otci nevlastním; není to jméno přirozenosti, nýbrž dobročinnosti. Aspoň Pavel píše Korintským takto: Požehnaný Bůh a Otec Pána našeho Ježíše Krista, Otec milosrdenství a Bůh všelikého potěšení, kterýž nás těší. Ač Otec zván jest Těšitelem, Syn zván jest Těšitelem, Duch Svatý také Těšitelem, přes to dostává se nám od Trojice jedné potěchy, jako i jednoho odpuštění hříchův, dle tvrzení Apoštolova, jenž píše: Obmyti jste a ospravedlněni a posvěceni jste ve jménu Pána našeho Ježíše Krista a v Duchu Boha našeho. Mohli bychom uvéstí ještě více svědectví z Písem Svatých, která dle svátosti křtu ukazují Trojici jedné slávy, působení i moci; ale že moudří z tohoto plně porozumí, pro stručnost mnoho jsme opominuli.

Nuže shrňme a zopakujme krátce, co jsme pověděli. Vychází-li Duch Svatý od Otce, osvobozuje-li, jest-li Pán a posvěcuje-li, tvoří-li s Otcem a Synem, a oživuje-

li, má-li znalost věcí budoucích s Otcem a Synem, jest-li všude a naplňuje-li všechno, přebývá-li ve vyvolených, trestá-li svět, soudí-li, jest-li dobrý a spravedlivý, volá-li se o něm: T o t o p r a v í D u c h S v a t ý, ustanovil-li proroky, posílá-li apoštoly, činí-li biskupy představenými, jest-li těшитelem, rozděluje-li všechno jak chce, omývá-li a ospravedlňuje-li, zabíjí-li ty, kteříž ho pokoušejí, nemá-li ten, kdo se mu rouhá, odpuštění ani na tomto světě ani na onom, což ovšem jen Bohu jest vlastním: když tak tomu jest, proč se o něm pochybuje, že není Bůh, když velikostí skutků sám dokazuje, co jest; že totiž není neúčasten Otcovy a Synovy velebnosti, když účasten jest moci skutkův. Marně se mu upírá jméno Božství, když jeho moci není možno popřítí; marně se mi brání ctíti ho s Otcem a Synem, když jsem nucen s Otcem a Synem ho vyznávat. Uděluje-li mi s Otcem a Synem odpuštění hříchův, uděluje-li posvěcení a život trvalý, jsem nesmírně nevděčným a bezbožným, neodplácím-li se mu jako Otci a Synu oslavou. Aneb nenáleží-li ho s Otcem a Synem ctíti, tož nenáleží ani ve křtu ho vyznávat, ale náleží-li ho každým způsobem vyznávat podle slova Páně a tradice apoštolův, aby nebyla víra poloviční, kdož mi v jeho

úctě zabrání? Před tím, v něhož se mi poroučí věřiti, budu také povinně klekati. Budu se tudíž klaněti Otci, budu se klaněti Synu, budu se klaněti i Duchu Svatému jednou a toutéž úctou. Komu to tvrdým, poslyš, kterak David vybízí věřící k ctění Boha: **K l a n ě j t e s e**, praví, **p o d n o ž í n o h o u j e h o**. Jest-li to zbožno klaněti se podnoží nohou jeho, oč zbožnějším jest klaněti se Duchu jeho! onomu zajisté Duchu, jehož blažený Petr tak vznešeně velebil řka: **D u c h e m S v a t ý m s e s l a n ý m s n e b e s**, **n a n ě h o ž s i ž á d a j í a n d ě l é p a t ř i t i**. Touží-li andělé na něho patřiti, čím méně nám smrtelníkům dovoleno naň s vysoka pohlízeti, aby snad nebylo řečeno i nám, jakož řečeno bylo Židům: **V y s e v ž d y c k y p r o t i v í t e D u c h u S v a t é m u j a k o i o t c o v é v a š i**.

Když tyto a takové věci nesklánějí mysli k úctě Ducha Svatého, poslyš ještě něco silnějšího. Prorokům Církve, v nichž zajisté a skrze něž mluvil Duch Svatý, dává Pavel naučení takového: **K d y b y v š i c h n i p r o r o k o v a l i**, **a v š e l b y n ě k d o n e v ě ř í c í n e b o n e u č e n ý**, **b u d e u s v ě d č e n o d e v š e c h**, **z k o u š e n o d e v š e c h**, **t a k é t a j n o s t i s r d c e j e h o z j e v e n y b u d o u a t e h d y p a d n a n a t v á ř**

klaněti se bude Bohu vypovídaje, že Bůh opravdu ve vás jest. A ovšemť Duch Svatý jest v těch, kteří prorokují. Když tedy nevěřící padají na tvář a uděšení klanějí se Duchu Svatému a proti vůli ho vyznávají, čím více náleží, aby věřící dobrovolně a z lásky klaněli se Duchu Svatému! Duchu Svatému však se neklaníme jako by odděleně po způsobu pohanův, jako ani Synovi se neklaníme odděleně, poněvadž na pravici Otce jest, ale když se klaníme Otci, věříme, že se klaníme i Synu i Duchu Svatému, poněvadž vzýváme-li Syna, věříme, že vzýváme i Otce, a prosíme Otce, důvěřujeme, že Syn nás vyslyší, jakž sám Pán pravil: O č k o l i v p o p r o s í t e O t c e v e j m é n u m é m, j á u č í n í m, a b y u c t ě n b y l O t e c v S y n u; a klaní-li se kdo Duchu Svatému, klaní se ovšem Tomu, jehož Duchem jest. To pak každému dobře jest známo, že lidským klaněním Velebnosti Boží ničehož se nepřidává aniž se umenšuje, ale každý podle uložení vůle své buď slávy si dobývá, uctívá-li věrně, nebo zahanbení věčného, když zarputile odporuje; neboť toť jisto, že brojení a pýcha zatracují, ale úcta očekává ovoce zbožnosti. Ale proč věřící neuctívají Trojice čistě, když dle své pevné víry jí náležejí,

jejím jménem jsou zrozeni, jejichmi služebníky s chloubou se nazývají? Vždyť jako dle jména Boha Otce lidé zvou se Božími, jako Eliáš člověkem Božím byl pojmenován, jako Mojžiš člověkem Božím byl nazván, tak podle Krista křesťany slověme, tak také podle Ducha duchovními jsme nazýváni. Zve-li se kdo člověkem Božím a není-li křesťanem, není nic; a zval-li by se křesťanem, a nebyl by duchovním, ať ani nedoufá, že by byl spasen.

Mějme tudíž podle vyznání spásného křtu čistou víru v Trojici, mějme touž oddanou zbožnost, a nedomýšlejme se jako pohané mocí rozličných nebo že by tvor byl nějak povznešen v Božství v Trojici. A nedejme se ani pohnouti pohoršením Židů, kteří zapírají Syna Božího, kteří se neklanějí Duchu Svatému; ale spíše klanějice se dokonalé Trojici a velebice ji, jak v tajemstvích ústy svými mluvíme, tak v svědomí si držíme: S v a t ý, s v a t ý, s v a t ý P á n B ů h S a b a o t h. Říkajíce třikrát s v a t ý vyznáváme jednu všemohoucnost, poněvadž jedno jest náboženství, jedna oslava Trojice, abychom slyšeli od Apoštola jako slyšeli Korintští: M i l o s t P á n a n a š e h o J e ž í š e K r i s t a a l á s k a B o ž í a o b e c e n s t v í D u c h a S v a -

t é h o s e v š e m i v á m i. Toto jest víra naše založená na evangelických a apoštolských podáních společností všech katolických církví, které na tomto světě jsou, v nížto, jak pevně věříme, doufáme s milostí Boha všemohoucího setrvati až do konce tohoto života.

Posláno dvacátého dubna po Januariu zattarském a Villatiku z Kasae Medianae, biskupech numidských, Bonifáci foratianském, a Bonifáci gacianském, biskupech bisackých.

K o n ě í s e k n i h a b i s k u p ů k a t o l i c k ý c h

p o d a n á v a n d a l s k é m u k r á l i H u n i r i k o v i.

Když naše kniha byla podána a čtena, nemohli nikterak slepýma očima snést světla pravdy, ale běsnili křikem nesnesitelným těžce nesouce, že jsme se nazvali svým jménem katolíky. A hned lživě o nás namlouvají králi, že jsme strhli povyk, abychom se vyhnuli slyšení; ten v tu chvíli se rozpálil a uvěřiv lži spěchal učiniti, co chtěl. I měl už napsaný dekret, kterým tajně rozeslal své lidi po jednotlivých zemích, a zatím co biskupové dleli v Karthagině, v jednom dni po celé Africe zuzavíral kostely a všechno jmění biskupův i kostelův rozdál darem biskupům svým. A nevědouce, co mluví ani co tvrdí zákon, který už dávno naši křesťanští císařové byli vydali

proti nim a proti jiným bludařům na čest Církve katolické, nestyděli se ho obrátiti na nás přidavše mnoho ze svého podle libosti tyranské moci. A vypsání toho daného a navrženého zákona jest toto :

»Hunirik, král Vandalův a Alanův, všem národům vládě naši poddaným. Jak známo triumfující majestát a královská moc obracívají špatné zámysly na jejich původce, aby, kdo nějakou zvrhlost vynášel, sobě přičetl, co ho postihne. V té věci naše dobrotivost následujíc pokynu soudu Božího snaží se každé osobě, jak její skutky zaslouží, ať dobré, ať takovým i protivně, splatiti a spolu daří se jí spravedlivě navážiti. Nuže když nás k tomu vyzývají ti, kdož si myslí, že příkazem slavné paměti otce našeho nebo mírností naší lze pohrdati, chápeme se soudu přísného. Autoritám všeho lidu dali jsme věděti, aby kněží homousianští v údělech vandalských neopovažovali se konati žádných shromáždění aniž slaviti jakých tajemství, jež spíše poskvřňují. Když jsme viděli, že se toho nedbá, a že přemnozí byli nalezeni, kteří tvrdili, že se drží čistého pravidla víry, jak známo, vybídli jsme potom všechny, ustanovivše lhůtu devíti měsícův, k potyčce, dalo-li by se dle jejich úmyslu co zříditi, aby se sešli bez jakéhokoliv

strachu na 1. února osmého léta našeho kralování. I dostavili se sem do města Karthaginy a, jak se dovídáme, po lhůtě již dříve určené dovolili si jiné ještě prodloužení o několik dní. Když pak tvrdili, že jsou hotovi se utkati, naši ctihodní biskupové, jak jsme viděli, hned prvního dne jim navrhli, aby dle vybídnutí homousios z Pisma Svateho náležitě dokázali, nebo aspoň to, co proklelo mnohem více než tisíc biskupův z celého světa na sněmu ariminenském a v Seleukii, ať hned zavrhnou. Čehož však oni naprosto učiniti nechtěli, ale svolavše k sobě všecek lid rozjitřili ho k povstání. Ba co, také nazitří, když jsme jim uložili, aby o téže věře podle ustanovení vypovídali, jali se v zaslepenosti vzpourou a křiky všecko bouřiti a nijak nedopouštěti, aby k potyčce došlo.

»Tož když tak popouzeli, určili jsme, aby jejich chrámy byly pozavírány, stanovivše podmínku, ať jsou tak dlouho zavřeny, dokud by nepřivolili, aby došlo k ustanovené potyčce: čehož však oni učiniti nechtěli v zatvrzelosti, která je posedla, jak se zdá z tvrdošíjného odporu. Pročež v tom potřebno a velmi spravedливо jest, aby obráceny byly proti nim jejich vlastní zákony, jež se jim kdysi podařilo prohlásiti, když byli s sebou při-

vedli do bludu císaře různých dob. Jejich obsah byl asi tento: Aby žádný kostel otevřen nebyl, vyjma jejich bludařským biskupům, aby nikde dovoleno nebylo jiným buď společných hodů konati nebo pořádati shromáždění, ani naprosto nenabývati chrámů, aniž jich stavěti, buďto ve městech nebo v jakýchkoli i nejmenších místech; ale kdyby se čeho opovážili, ať to zabere státní pokladna. Taktéž statkův, náležejících k chrámům jejich víry, dostane se jejich biskupům; rovněž ať není takovým dovolováno buďsi to kdekoliv zůstat, ale ať jsou vyhnáni ze všech měst i míst; také ať jim vůbec dovoleno není buďto křtiti anebo snad o náboženství rokovati, ani ať nemají žádné volnosti světiti buď na kněze nebo na kohokoliv jiného, náležejícího k duchovenstvu, a to pod přísným trestem. Neboť ti, kdo by se opovážili takové důstojnosti přijati, jakož i světitelé sami, budou každý pokutováni deseti librami zlata s tím dodatkem, že jim nebude práno žádného místa ani přístupu k prosbám, ano kdyby měli i zvláštní zásluhy, nebude pranic na to dbáno; a kdyby v tom zhoubném stavu zůstali, ať jsou z vlastní půdy zahrnání a poslání s vhodným průvodem do vyhnanství. Podobně běsnili uvedení císařové také proti lidu, jemuž vůbec nepone-

chávali práva ani darovati ani odkazovati ani nabývati, byť i věcí od jiných opuštěných nebo poručených nebo odkázaných nebo darovaných nebo zůstavených, jak se říká v případě smrti, ať nějakým kodicillem nebo snad jinými písemnostmi; takže i ti, kdo konali v jejich palácích vojenskou službu bývali stíháni nejtěžším trestem podle svých důstojností: pozbývali všelikých hodnostních výsad, upadali v bezecnost a měli se viděti postížení pro veřejný zločin. Také officialům různých soudců býval ukládán trest váhy třiceti stříbrných; a kdyby se stalo, že by takoví ve svém poblouzení setrvali, a byli tak pětkrát pokutováni, měli býti na konec usvědčeni, metlami zmrskáni a posláni do vyhnanství. Potom všechny knihy kněží, jež pronásledovali, poručili hoditi do ohně, což přikazujeme ať se rovněž stane s knihami, v nichž nepravost bludu toho jména věří. Po té přikázali, jakž bylo pověděno, u jednotlivých osob dbáti tohoto: Nejvyšší šlechta bude dávat po padesáti librách zlata, šlechta nižší po čtyřiceti librách zlata, senatorové po třiceti librách zlata, předáci po dvaceti librách zlata, stav kněžský po třiceti librách zlata, dekuriوني po pěti librách zlata, lid obyčejný po pěti librách zlata, potulní mniši po deseti librách zlata; a kdyby

snad v tomto zhoubném stavu zůstali, buďtež jim zabaveny všechny věci a buďtež pokutováni vyhnanstvím. Úřady pak v obcích, správce a nájemce statkův stíhali, jak vidíme, takovým trestem, že kdyby snad bývali volili takové zatajiti a vůbec jich neoznámili a stíhaných soudem před soud nepostavili, měli býti sami potrestáni. Nájemcům královských statků bývala ukládána pokuta taková, že kolik platí královskému domu, tolik aby donuceni byli za trest vyplatiti také státní pokladně, což jsme ustanovili také obecně zachovávat při všech nájemcích nebo majetnících, kteří by mínili v bludu tom setrvati. Soudcové pak, kteří by toho s největším úsilím nedbali, měli býti stíženi trestem psanectví a krvavou popravou. Z vrchních správců v úřadech měli býti tři potrestáni, ostatní odsouzení k pokutě dvaceti liber zlata.

»Pročež za nezbytno majíce těmito nařízeními zavázati všechny homousiany, o nichž jest jisto, že se drželi a drží základu špatného přesvědčení, ustanovujeme, aby v příštím stíhání všech městských tříd vyloučení byli ze všech dosavadních výhod, a s nimi též soudcové, o nichž se zjistí, že některých v tom nedbali přísně potrestati. Nařizujeme, aby všichni, kdož zapleteni jsou

do bludů homousion zmíněné víry, která už dříve zavržena byla od celého sněmu, a od tak velikého počtu kněží, ze všech dřívějších výhod a smluv byli vyloučeni a známo jim bylo, že nic takového se jim nedovoluje, ale že všech trest podobný čeká a je stihne, neobrátili se do 1. června osmého léta našeho kralování k pravému náboženství, které my v úctě chováme a zachováváme. Kterýžto ustanovený den proto dobrota naše určila, aby nebylo odepřeno poshovění těm, kdož blud zavrhnou, a zatvrzelce aby náležité tresty zkrotily. Kdo však v tom bludu setrvají, ať jsou vojáky v našem domě nebo snad představenými rozličných hodností a veřejných úřadů, buďtež přinuceni podle svých postavení nahoře uvedené poplatky na se vzíti bez jakéhokoliv zření na to, co se snad podařilo klamem komu takovému dosíci. Vůči soukromníkům také nebo osobám jakéhokoliv postavení a místa káže naše uveřejnění zachovati to, co o takových nařizovaly nahoře uvedené zákony, aby náležitě byli potrestáni. Také soudce v provinciích, kteří by nedbali vykonati, co bylo ustanoveno, kážeme ztrestati trestem, jaký byl takovým nahoře určen. Ale pravým ctitelům Velebnosti Boží, to jest našim kněžím, ustanovujeme, aby dle tohoto dekretu

případly k užívání všechny kostely veškerého kléru nahore uvedeného jména, postavené v kterýchkoli zemích a krajích, jimiž my ze smilování Božího žezlem svým vládneme, spolu s tím, co k nim náleží, a nepochybujeme, že co spravedlivě uděleno bylo svatosvatým velekněžím, přispěje tím více k výživě chudých. Nařizujeme tudíž, aby tento zákon, vyvřevší z pramene spravedlnosti, všem v známost byl uveden, aby se nikdo vymlouvati nemohl, že mu neznámo, co nařízeno jest. Přejeme vám dobrého zdraví. Dáno v Karthagině dne 6. března.«

Po vydání těchto hrozných ediktů, napuštěných otravným jedem, káže všechny biskupy, kteří byli shromážděni v Karthagině, jejichž chrámy, domy a majetek byli už zabrali, po jejich hospodách oloupiti a oloupené vyhnati za hradby. Nepřáno jim ani zvířátka ani služebníčka ani převléci si šaty, které nosili ; k tomu přidal, aby nikdo žádného z nich pohostinnu nepřijímal ani jim nedával potrawy ; a kdo by se toho z milosrdenství opovážil, aby s celým svým domem ohněm byl spálen. Vyvržení biskupové tehdy také moudře učinili, že ač žebrali, přece odtamtud neodešli ; neboť kdyby byli odešli, nejen že by byli povoláni nazpět, ale vymyslili by o

nich, jakž nalhali, že utekli potyčce; zvláště když už naprosto nebylo, kam by se vrátili, neboť chrámy, majetek a domy měli zabrány. Nuže když stenající leželi okolo hradeb pod širým nebem, stalo se, že bezbožný král si vyšel k rybníkům. I umínili si všichni, že mu vyjdou vstříc a řeknou: »Proč pak jsme tak týráni? Za co snad špatného tohle trpíme? Byli-li jsme shromážděni k rokování, proč jsme oloupeni? Proč jsme klamáni, proč s námi odkládáno a bez chrámů a domů svých trpíce hladem a nahotou válíme se za obcí mezi výkaly?« Král pohleděv na ně posupným zrakem ani jich k prošení nepřipustil, ale kázal přes ně přehnati koně sjezdci, aby je taková násilnost nejen srazila, nýbrž i pobila. Z nich tehdy mnoho jich bylo pošlapáno a zvláště starců a nemocných.

I bylo pak těm mužům Božím poručeno, aby se odebrali na místo, řečené Aedes Memoriae, a nevěděli, že na ně strojena léčka. Když tam přišli, byl jim ukázán svinutý papír a bylo jim řečeno s hadí lstivostí: »Pána našeho krále Hunirika velice bolí, že jste jím povrhli a že dosud váháte uposlechnouti jeho vůle, nechtíte přijati náboženství, jehož on jest, nyní však přes to umylil pro vás něco dobrého: přísáhnete-li, že učiníte, co

obsahuje tento list, propustí vás do vašich církví i domů.« Načež všichni biskupové odpověděli : »Stále říkáme a říkáli jsme a říkáti budeme : »Jsme křesťané, jsme biskupi, držíme se apoštolské, jedné a pravé víry.« A když zavládlo po vyznání víry maličko ticho, zřízení královi spěchali vymoci na biskupech přísahu. Tehdy blažení mužové Hortulanus a Florentianus, biskupové, za všechny a se všemi pravili : »Což jsme nerozumná tvář, abychom nevědouce, co jest na listě psáno, beze všeho slepě přísahali?« A hned oni zřízení královi jim oznamovali obsah toho písma, zbarvený asi takovými slovy, jež se četla úkladně takto : »Přisahejte, že po smrti pána našeho krále žádáte si míti králem jeho syna Hildirita a že nikdo z vás nepošle listů do zámoří; a přísáhnete-li na to, navrátí vás vašim církvím.« I zamýšleli tehdy mnozí ve svaté prostotě, ačkoliv jim Bůh bránil, přísahu složit, aby lid Boží někdy neříkal, že církve obnoveny nebyly vinou kněžstva, které nechtělo přísahati. Ale jiní, chytřejší biskupové, tušíce úskočnou lest nikterak přísahati nechtěli řkouce, že to zakázáno bylo autoritou evangelia, kde sám Pán praví: N e b u d e š p ř í s a h a t i v ů b e c. Služebníci královští jim řekli: »Kdo míní přísahati, ať odstoupí na bok.«

Když odstoupili, notářové psali, co který mluvil a z které obce byl; podobně stalo se s těmi, kteří vůbec nepřisahali; a hned obě strany byly vsazeny do vazby.

Po té se tajený úskok ukázal. Těm, kteří přísahali, bylo řečeno: »Že jste volili přes zákaz evangelia přísahati, poručil král, abyste obcí ani církví svých nikdy nespatri, nýbrž abyste zahrnutí byli do vyhnanství a dostalo se vám osadnickým právem pozemků k obdělávání, ale tak, abyste ani žalmů nezpívali ani se nemodlili ani neměli do rukou knih na čtení, nekřtili ani nevysvěcovali, aniž se opovažovali koho smiřovati.« Podobně dí těm, kteří nepřisahali: »Poněvadž si nepřejete, aby syn pána našeho kraloval, proto jste přísahati nechťeli; i bylo poručeno, abyste byli vyvezeni na ostrov Korsiku a sekali tam dříví na pánovy lodě.«

Nad to pak dala ona bestie, žíznící po krvi nevinných, kdy biskupové nebyli ještě ani poslání do vyhnanství, po všech provinciích země africké najednou postaviti přeukrutné mučitele, takže nezůstalo ni domu ni místa, kde by nebývalo bylo kvílení a žalování, neboť se nešetřilo žádného věku, žádného pohlaví, leč těch, kteří se poddávali jejich vůli. Tyto ubíjeli kyji, ony věsili, jiné spalovali na ohních. Ženy a zvláště urozené proti prá-

vům přirozenosti načisto nahé mučili veřejně přede všemi. Z těch zmíním se zběžně a krátce o jedné naší Dionysii. Když viděli, že nejen jest smělá, ale též ostatních matron krásnější, usilovali nejprve ji svléci a připravit si ji k bití kyji. Ale když žádala a říkala v bezpečné naději v svého Pána: »Mučte si, jak chcete, jen stydkých údův neobnažujte«, tu oni ještě více se rozzuřovali a svlékše ji ze šatů postavili ji na místo vyšší všem na podívanou. A ona pod šlehy metel, když potůčky krve už po celém těle se řinuly, svobodným hlasem mluvila: »Sluhové ďáblovi, co myslíte učiniti k mé hanbě, toť mojí slávou.« A jsouc plna znalosti Písem svatých, když byla sevřena mukami, a sama již mučenice, posilovala jiných k mučeníctví a svatým svým vzorem osvobodila celou téměř svou vlast. Když spatřila svého jedináčka, velmi ještě útlého a choulostivého, že ho strach z muk děsí, šlehajíc ho mrkáním očí a útočíc naň plnou mocí matky tak ho posílila, že byl mnohem statečnějším nežli matka. Když byl krutě bičován, mluvila k němu takto: »Pomni, synu můj, že jsme pokřtěni v katolické Matce ve jménu Trojice. Ať neztratíme obleku své spásy, aby zvoucí přijda a nenalezna roucha svadebního neřekl služebníkům: »U v r z t e h o d o t e m n o s t i z e-

vnitřní, kde bude pláč očí a skřípot zubů. Toho trestu jest se báti, který se nikdy nekončí, po tom životě toužiti, který stále budeme mítí.« Nuže takovými slovy syna utvrzujíc rychle ho učinila mučedníkem. A když ctihodný mládeneček, jménem Maiorikus, v zápase vyznání vypustil ducha a běh bohatý palmami dovršil, tož ona objímala žertvu svou a jakými mohla slovy Pánu díky vzdávala; a pro radost příští naděje volila ho pohřbiti ve svém domě, aby kdykoliv se bude na jeho hrobě modliti k Trojici, nikdy nemyslila, že jest vzdálena od svého syna. Nu a jak mnoho jich v té obci skrze ni, dle našich slov získáno bylo Bohu, o tom dlouho bychom vyprávěli. Vždyť kdož za sebou vypoví, jak velikých věcí přetrpěli a jakými mukami byly nebo byli vykucháni také její rodná sestra, jménem Dativa, a Leoncia, dcera svatého biskupa Germana, pak příbuzný Dativy, ctihodný lékař Emilius, také zbožný Tercius, slavně proslulý vyznáním Trojice, anebo Bonifác sibidský?

Kdož také vyloží muka urozeného a vznešeného muže Serva z Většího Tuburba, která vytrpěl pro Krista? Ten dostav bez počtu ran kyjem mnohokrát byl zdvižen na skřípec a jak tak přes celé město visel, hned vytažen

byl do výšky, a když zase náhle provazy popustili, uho-
dil celou váhou těla na křemení ulic jako kámen na ka-
mení; ale byl i několikrát smýkán a přestroým kame-
ním škrabán, až kůže byla sedřena, a byl bys viděl, jak
v cárech s boků a na hřbetě a na bříše visí. Ten už za
Geiserika mnoho podobného vytrpěl, aby neprozradil
tajností jednoho svého přítele; oč více nyní, aby obrátil
tajemství své víry! A když člověku zdarma věrně za-
choval věrnost, jakouž jest povinen tomu, jenž dá za
víru odplatu!

A co se dalo v obci Kulusitaně, o tom zprávy podati
nedovedu, poněvadž člověk ani toho nevypočte, kolik
mučeníků nebo i vyznavačů bylo. Tam když jedna paní,
prodavačka, jménem Viktoria, před zraky lidu bez pře-
tržení pověšená byla pálena, prosil jí manžel, už ztra-
cený, před dítkami takto: »K čemu trpíš, ženo? Pohr-
dáš-li mnou, tož aspoň ustrň se, bezbožnice, nad těmito
maličkými, jež jsi zrodila. Proč se zapomínáš nad živo-
tem svým a za nic nemáš ty, jež jsi se stenáním poro-
dila? Kde jsou svazky lásky manželské? Kde pouta
sdružení, jimiž nás už dávno právem počestnosti zápisy
spialy? Pohled', prosím, na dítky a manžela a pospěš
vyplnění rozkaz uložení královského, abys z hrozcích ti

ještě muk vybavena byla a dostalo se tě jednak mně, jednak dětem našim.« Ale ona neslyšíc ni pláče dítek ni lichocení hadova mnohem výše pozdvihovala nadšení od země a světem s jeho tužbami pohrdala. A když už od stálého visení byla se jí vykloubila ramena, a také ti, kdo ji mučili, spatřili, že jest mrtva, složili ji všecku nadobro bezduchou. Ona pak později vypravovala, že k ní přistoupila nějaká panna a dotkla se jí údu za údem a hned byla uzdravena.

A jak vychváliti Viktoriana, občana města Adrumeta, tehdy prokonsula karthaginského, nevím, neboť se mi nedostává slov. V končinách afrických nebylo nikoho bohatšího nad něho, on také u bezbožného krále pro věci vždycky jemu svěřené za nejvěrnějšího byl považován. Král mu důvěrně ukládá a praví, že ho bude mít nad všecky, svolí-li ochotně k jeho nařízení. Ale ten muž Boží dal s velikou důvěrou těm, kteří k němu byli posláni, takovou odpověď: »Doufaje v jistou pomoc Boží a od Krista, pána mého, pravím, co vyřídíte králi: Zdvihni si mne na ohně, poštví si na mne zvěř, zmuč všelikými mukami, svolím-li, nadarmo jsem v katolické Církvi pokřtěn. Neboť i kdyby jen nynější život byl a jiného, věčného, jenž pravým jest, bychom nečekali, ani

tak bych se nechtěl maličko a na čas chlubití a byl bych nevděčným svému Stvořiteli, jenž mi svou víru udělil.« Těmi slovy byl tyran podrážděn, a lidská řeč nevypoví, po jak dlouhou dobu a jak velikými ho stíhal mukami. On pak plesaje v Pánu a šťastně dokonav došel mučnické koruny.

A kdož vyloží zápasy mučníků, jež se udály u obce Tambaia? Tam dva rodní bratři z obce Aquae Regiae, jistí si pomocí Páně, sobě přísahali, že budou prositi mučitelů, aby byli mučeni jedním trestem a stejnými trýzněmi. A když při prvním zavěšení spousta kamení jim byla přivázána na nohy, a oni po celý den viseli, jeden z nich žádal, aby ho složili a dopřáli mu oddechu. Druhý bratr boje se, aby nezapřel víry, volal naň s věšadla: »Nečiň, nečiň toho, bratře; nepřísahali jsme tak Kristovi; budu na tě žalovati až přijdeme před hrozný jeho trůn, neboť jsme přísahali nad Tělem a Krví jeho, že budeme spolu pro něho trpěti.« Těmito slovy a mnoha jinými posílil rodného bratra k boji utrpení, kterýž volaje mocným hlasem pravil: »Žeňte si na mne muka jaká chcete a trýzněte nás křesťany tresty ukrutnými; co bude dělati můj bratr, to i já.« Kolika už žhavými pláty byli páleni, jak drápy rozryti, jakými mukami

ztrýznění, to ukazuje i to, že mučitelé je o d v r h l i o d t v á ř e s v é ř k o u c e: »Následuje jich všecek lid a k našemu náboženství dočista nikdo se neobráti«; a zvláště že žádných podlitin, žádných stop mučení na nich nikterak nebylo viděti.

Pospíším také oznámiti k chvále Boží, co se dalo v obci Tipasu v Mauretanii Větší. Když viděli, že jejich obci byl dán na záhubu duší arianský biskup, bývalý notář Cyrily, ihned všechna spolu obec odjela na lodích a prchli do Španěl, zanechavše několik málo lidí, kteří se na lodě dostat nemohli. Ty jal se arianský biskup nejprve lichocením, potom hrozbami nutiti, aby z nich nadělal arianův. Oni však stateční v Pánu nejen se vysmáli bláznovství přimlouvače, ale shromažďující se v jednom domě jali se i veřejně slaviti božská tajemství; což on zvěděv poslal je tajně udati do Karthaginy. Král dověděv se toho rozhněval se a poslav jednoho z družiny přikázal mu shromáždit celou tu provincii a uprostřed náměstí jim uřezati jazyky a celé pravice. Což když učiněno bylo, Duch Svatý způsobil, že tak mluvili a mluví, jako mluvíváli dříve. A nechce-li tomu někdo věřiti, zajdi si ještě nyní do Konstantinopole a nalezneš tam jednoho z nich, podjáhna Reparata, mluvícího vy-

tříbené řeči bez jakékoliv závady; a jest proto velice vážen v paláci císaře Zenona a zvláště královna podivuhodně ho ctí a si ho váží.

Ale kdož vhodným slovem vystihne a sepíše rozličné tresty, kterými na rozkaz svého krále i sami Vandalové své lidi trýznili? Kdyby se pokusil spisovatel podrobně vyličiti, i bez ozdob řeči, co se jen v Karthagině dalo, tož ani jmen těch mučení nevypoví. Důkazy toho možno i dnes ještě dobře viděti. Jedny uzříš bez rukou, jiné bez očí, jiné bez nohou, jiné bez nosu i bez uší, a jiné uvidíš, že jim dlouhým pověšením na kůlu vyrvány byly vlasy, a hlava, jako obyčejně vyčnívající, byla jim vražena mezi lopatky, ježto při mučení viseli dlouho ve vysokých místnostech, a mučitelé smýkající provazy v prázdném vzduchu sem tam viselcem klátili. Když někdy provazy se přetrhly a takoví s vysoké šibenice spadli, narazili si tak silně, že přemnozí pozbyli ochrany mozku i s očima, jiným zlámány byly kosti a hned vypustili ducha, jiní vydechli za chvíli. A považuje-li to kdo za smyšlenku, ptej se Urania, Zenonova legáta, v jehož přítomnosti se to zvláště dalo, a to proto, že on přibyv do Karthaginy chlubil se, že přišel bránit katolických církví. A tyran, aby mu ukázal, že nikoho se nebojí, posta-

vil ještě více a ukrutnějších mučitelův na těch náměstích a ulicích, jimiž obyčejně legátové chodívají vzhůru do paláce nebo z něho; dojista na potupu státu samého a na hanbu naší už chabnoucí doby.

Tož tehdy také žena jednoho královského komorníka, jménem Dagila, která už za Geiserika mnohokrát byla vyznávala, paní urozená a jemná, byla biči a kyji všecka dobítá a vypovězena na místo suché a bezcestné, kam žádný člověk přístupu neměl, ani aby ji potěšil, a ona s radostí opustila dům i manžela i dítky. Později prý jí bylo nabízeno, že ji převedou na mírnější poušť, aby si mohla dopřát útěchy společníků. Ale ona majíc za to, že jest pro ni převelikou radostí, kde není žádného lidského těšitele, poníženě prosila, aby toho nečinili.

Tehdy také pastýř Eugen už byl psancem a všecek klerus církve karthaginské, vražděním a hladověním ubíjený, jichž bylo tuším přes pět set a mezi nimi přemnoho mladistvých lektorů, raduje se v Pánu byl vypovězen daleko do krutého vyhnanství. Než nesmím mlčeti o svobodě, jakou tehdy ukázal jáhen Muritta, smělejší ostatních, když střed města byli mrskáni. Byl člověk, zvaný Elpidoforus, nesmírně ukrutný a divoký, jemuž bylo poručeno údy vyznavačů Kristových stup-

ňovanými mukami drásati. Ten byl nedávno u nás pokřtěn v chrámě Faustově a ctihodný jáhen Muritta byl mu na křtu kmotrem. Ale když později odpadl, zuřil tolik proti církvi Kristově, že byl krutější než všichni pronásledovatelé. K čemu mnoho slov? Podle rady byli k trýznění a na muka bráni nejprve kněží a po arcijáhnů Salutarovi byl tresty sevřen zmíněný Muritta; byl druhým v úřadě sluhů. A když Elpidofor seděl a soptil, a ctihodný stařec počal býti natahován, prve než byl svlečen, tajně, a myslím, že nikdo o tom nevěděl, vyndal si roušky, jimiž ho byl nedávno přikryl, pozdvihnuv ho z pramene. A zamávav jimi rozdělal je p ř e d o č i m a v š e c h a těmito slovy prý pohnul k pláči a k slzám celou obec: »Toto jsou plátna, Elpidofore, služebníce bludu, která na tě žalovati budou až přijde Soudce ve své velebnosti; opatruju jich pečlivě na svědectví tvé záhuby, aby tě pohrouzila do propasti sirné studnice; jimi jsi byl opásán, když jsi bez poskvrny vystupoval z pramene, jimi budeš tím nelitostněji pronásledován, až se dostaneš do horoucího pekla, ježto jsi se o d ě l v z l o ř e č e n í j a k o v r o u c h o, rozerval jsi a ztratil tajemství pravého křtu a víry. Co si počneš, ubožáku, až služebníci Hospodářovi začnou shromažďovati po-

zvané ku královské Večeři? Tehdy tě uvidí pozvaného kdysi a se svatební řízy svlečeného strašlivě rozhořčený Král a řekne ti: P ř í t e l i, k t e r a k j s i s e m p ř i š e l, n e m a j e r o u c h a s v a t e b n í h o ? nevidím, co jsem ti udělil, nepoznávám, co jsem ti dal. Ztratil jsi vojenský plášť, který jsem tkal po deset měsícův na stavu panenských údův a rozpiav jej na bidlo kříže vodou jsem jej vyčistil a purpurem své krve ozdobil. Nezřím pěstění pečetě své, nevidím plátna Trojice; takový nebude moci býti na hostině mé. Svažte mu ruce a nohy provazy jeho, poněvadž se sám dobrovolně odloučiti chtěl dávno od katolických bratří svých. Sám s i r o z t á h l n a v á z a n ý c h p r o v a z ů v o s i d l o, jimiž jednak sám sebe spoutal, jednak jiným zabránil, aby k té hostině nepřišli. P o d l e s t e z k y m n o h ý m l é č k u p o l o ž i l, a já jsem ho nyní s hanbou věčnou a s nectí trvalou od Hodu svého vyvrhl«. Za těchto a jiných Murrittových slov Elpidofor zmlknuv byl žihán ohněm svědomí před ohněm věčným.

Nuže ti všichni nastavivše své hřbety ranám hbitě spěchají do vyhnanství. Ale ještě na cestě, z návodu arianských biskupů, byli jim pro dlouhé pochody určeni lidé nemilosrdní a násilníctí, aby jim ukrutně odňato

bylo, čeho by jim snad milosrdenství křesťanské k výživě bylo poskytlo. Tehdy myslím každý z nich s tím větší chutí zpíval: »N a h j s e m v y š e l z e ž i v o t a m a t k y s v é; nahým mi třeba spěchati do vyhnanství, ježto Pán umí lačnicím podati pokrmu a na poušti šatiti.« Také dva Vandalové, kteří za Geiserika několikrát vyznávali, jsouce provázeni matkou a pohrdnuvše veškerým svým bohatstvím ubírali se s týmiž kleriky do vyhnanství. A bývalý lektor Teucharius, už zkažený, žádal, aby z množství beroucích se vyznavačů, to jest z klerikův církve karthaginské, podle jeho označení bylo odděleno dvanáct pacholikův, jež znal jako statné zpěváky a schopné naučiti se písním, kteří byli, dokud byl katolíkem, zrovna jeho žáky. Hned na jeho žádost spěšně posláni jsou mužové, aby mocí barbarského vzteku dvanáct hochů s cesty bylo odvoláno. Jsou odlučováni tělem, nikoliv duchem od stáda svatých; a bojíce se pádu do propasti slzili a vzdychali, aby nebyli odtrhováni, a svírali rukama kolena druhův: ale násilníci bludaři přece je odtrhli a hrozíce jim meči odvedli je nazpět do Karthaginy. A ač nejednali s nimi lichotně jako s takovým věkem, přece shledání jsou vyspělými nad svá léta, a aby n e u s n u l i v e s m r t i

rozžehli si svítlnu světla evangelického. Ariani proto silně se horší a stydí se, že byli překonáni od pacholíkův; i rozpálivše se kážou znovu maličké stlouci kyji, když je před několika málo dny různým mrskáním byli rozšlehali. Rány vtiskují se do ran a obnovený trest znova se rozjitřuje. I stalo se, an Pán je posiloval, že ani nezletilá léta v bolesti nepodlehla, ale spíše duch rostl utvrzený ve víře. Karthago je nyní s podivným zánícením ctí a patří na ně jako na sbor dvanácti apoštolův, pacholíků. Spolu jsou živi, zároveň živení, stejně zpívají žalmy, zároveň chlubí se v Pánu.

V těch dnech byli také výborným mučenictvím korunováni dva kupci z téhož města: Frumencius a jiný Frumencius. Tehdy také sedm bratrův, nespřízněných sice rodem, ale milostí, bydlících spolu v jednom klášteře, dokonalo nehynoucí zápas vyznání a došlo koruny: to jest opat Liberatus, jáhen Bonifác, podjáhen Rustikus, Rogatus mnich, Septimus mnich a Maximus mnich.

V té době totiž arianští biskupové, kněží a klerikové s králem a s Vandaly zuřili ještě ukrutněji. Všude opásáni jsouce meči sami se svými kleriky běhali a pronásledovali; a byl mezi nimi biskup ukrutnější ostatních jménem Antonius, který na našich napáchal tak zlo-

činných a neuvěřitelných věcí, že toho ani pověděti nemožno. Ten byl v jedné obci u samé pouště, sousedící s provincií tripolskou; a žízně jako nenasytná šelma po krvi katolíkův, vyje činil výpady sem a tam, aby kořistil. Bezbožný Hunirik znaje Antoniovu zuřivost rozhodl se svatého Eugena poslati do těch končin pouště ve vyhnanství. Antonius dostav ho pod dohled dal ho strážiti tak přísně, že nikomu nedovoľoval k němu vcházeti, a nad to pomýšlel rozličnými úklady, tresty a trýzněními ho zničiti. I plakal svatý Eugen útrap našeho pronásledování a drsnou žíní trýznil stařecké tělo a spáváje na holé zemi podložený svůj pytel zavlažoval přivaly slz, až najednou pocítil zlověstnou nemoc ochrnutí. Zprávu tu mění si arian v radost a spěchá kvapně k vyhnaneckému loži člověka Božího; a když slyšel, jak v návalu utrpení pravý velekněz slova blabolí, zamýšlel ho ihned zničiti, ježto dále živiti ho nemínil. I kázal hledati trpký ocet, co nejostřejší, a když byl přinesen, lil jej starci do hrdla, ač ten se vzpíral a nechtěl ho. Vždyť když společný náš Pán přišel k tomu, aby se napil, a okusiv pítí nechtěl, čím více tento služebník a věrný vyznavač naprosto octa nechtěl a bludařská vzteklost ho do něho nalila! Z toho octa, zvláště že byl stížen

tím utrpením, nemoc se zhoršila; ale Svatý Kristus milosrdně mu přispěl na pomoc a později ho uzdravil.

Také jiný náš biskup Habetdeum podobně byl vypuzen z obce Tamallumen, v níž byl Antonius, který, jak věc sama ukazuje, jak mohl naň dotíral. Neboť když ho rozličným pronásledováním byl soužil a arianem ho učiniti nemohl a viděl, že vojín Kristův stále ve vyznání vytrvává — bylť se svým zařekl slovy: »Neobrátím-li ho na naše náboženství, ať nejsem Antonius« — tož když se vidělo jeho zařeknutí chabým, z nášeptu ďáblůva umýšlí cosi jiného. Svazuje biskupovi nohy a ruce, utahuje ho ohromnými okovy a ucpav mu ústa, aby jazykem nevolal, kropí tělo vodou druhého křtu, jakž měl v úmyslu; jako by s tělem mohl spoutati i svědomí a nebo nebylo tu toho, jenž slyší l k á n í n a n o h o u s p o u t a n ý c h a prohlíží taje srdce, anebo jako by lživá voda překonati mohla úmysl takové vůle, jaký již člověk Boží byl poslal provázený slzami odkazem do nebe. Hned stahuje muži okovy a jako s radostí pokračuje takovým hlasem: »Aj, bratře Habetdeum, už jsi se stal naším křesťanem; což pak ti ještě zbývá, nežli učiniti králi po vůli? Jemuž Habetdeum: »Jen tam jsme, bezbožný Antonie, odsouzení k smrti, kde jisto, že vůle

svolila. Já se pevně držím své víry a hojnými slovy ji vyznáváje, co věřím a co jsem věřil, toho hlasně jsem hájil. A když ty jsi mne okovy spoutal a otvor úst mých ucpal, já v hlavním stanu svého srdce jsem sestavil a od andělův dal jsem napsati násilí na mně páchané a poslal jsem to svému Císaři, aby si to důkladně přečetl.«

Tak násilnický si počínali tyranové obecně. Všude byli určeni Vandalové k tomu, aby chodili po cestách a přiváděli svým kněžím lidi na zabíjení. A ti popravivše je mečem zrádné vody, dávali jim dle svědectví Pisma známku záhuby, aby jinde nebyli vláčeni podobným násilím, poněvadž nebylo dovoleno ani osobám soukromým ani kupcům nikde přejíti, leč když se ubožáci podle vyryté známky prokázali svou smrtí, kterou byl ukázal už dávno skrze zjevení Kristus služebníku svému Janovi, kde praví: *N i k o m u n e b u d e d o v o l e n o č e h o k u p o v a t i n e b o p r o d á v a t i , l e č k d o b u d e m í t i z n a m e n í š e l m y n a č e l e s v é m a v r u c e s v é .* Také biskupové a kněží jejich chodili s ozbrojenou četou noční doby po vesnicích a městečkách a vypačující dveře z veřejí vcházeli, lupičové duší, nesouce vodu a meč; a když zastali některé doma, třebaš v tuhém spánku na ložích, skrápěli je de-

štěm, smrtícím jako oheň a blesk, a s ďábelským povykováním ihned je nazývali svými křesťany, aby ukázali, že jest jim jejich blud jen hříčkou ne náboženstvím. Při čemž se méně chápaví a bázliví domnívali, že byli plně poskvrnění svatokrádeží, ale rozumnější se radovali, že jim nijak neškodí, co na nich proti vůli ve spaní bylo spácháno. Mnozí také v tu chvíli naházeli si na hlavu popela, jiní se přikryli smuteční žíní, nebo bylo jim tak učiněno, někteří se pomazali smrdutým blátem a plátna násilně na sebe vložená na kousky roztrhali a známky víry povrhli do stok a na smrdutá místa.

Takovým násilím byl tam v Karthagině před našimi zraky na rozkaz Cyrily odloučen od svých rodičů asi sedmiletý synáček nějakého šlechtice; jeho matka nehledíc na to, že jest matrona, srozpuštěnými vlasy běžela celým městem za uchvatiteli a volala na pacholíka jak mohla: »Křesťan jsem, křesťan jsem, pro svatého Štěpána křesťan jsem.« Ale oni ucpavše jí ústa, nevinné dítě potopili do svého víru. Tak se stalo, jak známo, též s dítkami ctihodného lékaře Liberata. Neboť když na rozkaz krále bylo uloženo poslati ho se ženou i s dětmi do vyhnanství, umyslíla si arianská bezbožnost maličké dítky od rodičů odloučiti, aby skrze svatou lásku podlomila také sílu.

rodičův. Odlučují od rodičů útlé jejich miláčky. Liberatorovi by byly málem slzy vyhrkly, ale žena svou mocí se naň obořila, a slzy už na konečku mu rázem uschly. Díjemu manželka: »Tož pro děti, Liberate, chceš ztratiti duši svou? Pomysli si, že by se byly nenarodily; jistě, že i je Kristus osvobodí. Což jich nevidíš, jak volají a praví: »Křesťané jsme?« Ale ani o tom nenáleží mlčeti, jak si počínala tato žena před soudci. Když totiž byli věznění a hlídáni, ona i manžel, tak odděleně od sebe, že se naprosto neviděli, vzkázali ženě a řekli ji: »Nech už své nepoddajnosti; hle, muž tvůj uposlechl rozkazu králova a stal se naším křesťanem.« I praví ona: »Ráda bych ho viděla a učiním i já, co bude chtíti Bůh.« Byvši tedy vyvedena ze žaláře vidí svého muže, an stojí s nesmírným množstvím svázán před tribunály; a majíc za pravdu, co si vymyslili nepřátelé, popadla ho rukou za límec šatu zrovna u krku a přede všema hrdlovala jím řkouc: »Bídíku ničemný, milosti Boží a milosrdenství Božího nehodný, co pak ti to přišlo, maličko se chlubití a na věky zhynouti? K čemu ti bude zlato, k čemu stříbro? Vysvobodí tě z peci pekelné?« A pověděla ještě mnoho jiného. Manžel jí odvětil: »Co tě to vede, ženo? Co se ti zdá aneb co jsi snad o mně slyšela? Ve jménu

Kristovu zůstávám katolíkem a nebude možno, abych kdy ztratil, čeho se držím.« Tak uviděli bludaři svou lež, byli odkryti a nemohli nijakž své šalby zabarviti.

A jakž o hrůzném jejich násilnictví už nahoře jsme se krátce zmínili, tož toho přemnoží se strachuující jedni se poschovali do jeskyň, jiní na pustá místa, mužové i ženy aniž kdo o nich věděl, a když tam nikdo jim na pomoc nepřispěl jídlem, byvše přemoženi hladem nebo zimou, skroušeného a skormouceného ducha vydechli, nesouce s sebou v těchto nesnázích a souženích bezpečnost neporušené víry. Tak byl nalezen ve sluji hory zikvenské Kreskonius, kněz obce Miseitany, kdy už jeho hniující mrtvola se rozpadávala.

A že o svatém Habetdeum už nahoře jsme se zmínili, tož on tehdy spěchal do Karthaginy a umínil si jíti k zločinnému králi, aby své nitro, s kterým Trojice stále důvěrně a přátelsky obcovala, i lidem zjevno učinil; ani Antonius nemohl ho zadržeti pro ohavný svůj čin. Podává nejbezbožnějšímu králi žádost psanou asi těmito slovy; »Co, prosím, už máte s vyvrženými? Proč se potýkáte denně s těmi, které jste zahnali do vyhnanství? Poberali jste jim majek, oloupili jste je o církve, vlast i domy; zůstala jim holá duše, a tu usilujete zajati. O ča-

sové, o mravové! Všecek svět to ví a ten, jenž pronásleduje, to vidí. Zve-li se to věrou, čeho se držíte, proč takovými pronásledováními zmitáte údy pravé víry? Co vám s naším vyhnanstvím, co vám s nuzačícími ve světě, jichž život jest stále v Kristu? Bud' jim dovoleno aspoň těšiti se ze společnosti zvířat, když jste je odvrhli od tváře všech národův.« Když Boží velekněz toto podobné byl pověděl, zločinný tyran prý mu uložil toto: »Jdi k našim biskupům a číň, co ti řeknou, poněvad oni, jak známo, mají v tom naprostou moc.« Ale Antonia ani toto od jeho šílenství neodvrátilo, neboť věděl, že se tím mnohem více zalíbí bezbožnému králi. A biskup Habetdeum raduje se ze svého dobrého svědomí rozhodl se, že se raději vrátí na místo vyhnanství.

Za té bouře nastal neuvěřitelný hlad a počal pustošiti jedním pleněním celou Afriku. Nebylo tehdy žádného deště, nepadlo s nebe ani kapičky; a nebylo to bez příčiny, ale pravým a spravedlivým soudem Božím, aby, kde v pronásledování arianském s kлокotem vřela ohnivá a sirná voda bahnitého víru, tam odepřen byl déšť požehnání nebeského, jehož se vždy dostávalo v hojnosti. Všecka tvář země zůstala žlutou. Réva se nepokrývala v létě stinným mlázím, osení nebylo skropeno, po-

le se nezelenala, oliva stále zelená a plná půvabného listí neměla jako obyčejně svého ozdobného hávu, ratolesti ovocných stromů oplodněné zemí nenasadily pupenův na květ, aby vydaly, jak činívají, později ovoce. Smutno bylo a ohyzdno všecko a táž morová rána zhyzdila celou Afriku. Ani lidem ani hovědům nevydala země naprosto žádné zelené vyrážející travičky. Vyschla řečiště řek nedávno prudkým spádem se ženoucích a rovněž tryskající žíly pramenův zaschly pozbyvše stálého přítoku. O v c e a v š e l i k é v o l y, n a d t o i h o v a d a p o l n í, spolu zvěř lesní pohubil hlad, i nebylo jich naprosto nikde viděti. A kde snad travnatý drn, tehdy ve vlhkém údolí ležící, počal vyrážeti žlutou spíše než zelenou barvu rodícího se sena, hned tu byl žhoucí a ohnivý vítr, všecek jej pále a vysušuje, a mračna prachu pod vyprahlým nebem všecko svařující zatemňovala kde které místo. Nekonáno tehdy žádných obchodů; ani jednoho polička nezorával pluh, tažený volky, poněvadž ani dobytka už nebylo ani městeček vůbec nezůstalo. Ale i dělný lid venkovský z části pohynul a pak, kde kdo snad zbyl, už se kladl do hrobu. A že v tísní hladové rány ani obchodování, jak jsme pravili, podle obyčeje nebylo, ani země nebyla náležitě vzdělá-

vána, tož mladých mužů, starců, mladíků a mladíc, chlapců nebo i děvčat průvody, a zrovna i pohřební, kde mohly, jak mohly, všude se rozcházely chodíce po městčkách, vsích nebo od města k městu. O b r á t i - l i ř s e v l u č i š t ě z k a ž e n é a p o p o u - z e j í c e B o h a u v o d y o d p o r o v á n í t r p ě l i h l a d j a k o p s i, i chodili, ne aby pojedli chleba, ale aby cítili rozhořčení Trojice, kterou byli zapřeli. Jedni se rozcházeli po polích, jiní se pouštěli do odlehlých lesin hledající někdejších kořenů rostlin nebo jiných zbytkův. Někteří pokoušejíce se vyjít z domu na samém prahu se hroutili a přemožení jsouce hladem hromadně padali; cesty pak a pěšiny plny byly mrtvol a zápach vycházející z nebožtíkův živé chodce nadobro zabíjel. Také nechybělo denně mrtvol těch, kteří všude vydechovali, a nebylo síly, jež by je z útrpnosti byla pohřbila; neboť za panujícího hladu nedostačovali k pohřbívání živí, kteří sami měli zanedlouho zemřít. Někteří si žádali dáti svobodu svou a svých dítek v trvalou porobu a nemohli nikoho nalézt.

Hory a pahrbky, ulice osad, cesty neb stezky činily všem všude jeden hrob, kterým šírající hlad byl odpřel potravy. Též sami Vandalové, z nichž jednak po-

zději hojná kořist z mnoha provincií, jednak na počátku zabrání Afriky učinilo boháče, byli souženi stále krutějším nedostatkem; a čím za vznešenější se měli, tím hůře padali zmoženi jsouce hladem je soužícím. Nikdo si nenechával dítku, nikdo manželky, nikdo vlastního otroka; ale každý vyšel, ne kam chtěl, nýbrž kam mohl, a buď hned padl nebo vůbec už se nevrátil. Na nešťastné množství bylo naléháno, aby se shromáždilo do samého města Karthaginy: a když se tam houfně živé ještě mrtvoly scházely, král vida hromady nesnesitelných umrlců káže hned všechny z města zahnat, aby nákazou padajících nepřipravil vojsku svému společného hrobu. Příkazuje tedy, aby každý vrácení byli do svých domů a svých provincií, ale nebylo těch, kdo by se byli vraceli, ježto každému hlídala z očí smrt. I mohla tudíž ještě větší zkáza vzejíti novým křtěním, protože Ariani slibovali zachování časného života, ale ani to se nedářílo, anaf v zápětí smrt první předcházela druhou. Pustošící hlad tak mocně zapanoval, že na některých místech, a to silně zalidněných, obyvatelstvo bylo vyhlazeno, a nyní tam stojí holé stěny odpočívající v hlubokém mlčení.

Ale což se tolik zabývám tím, čeho vysvětliti nemo-

hu? Vždyť kdyby teď ještě na živu byli nebo mohli o těchto věcech mluvit, i proud Tulliovy výmluvnosti by vyschl, i Sallustiovi by jazyk docela uvázl. A přejdu-li i jiné, tak veliké věci nadobro nehodné, kdyby vstal Eusebius Caesarejský, který byl k takovému dílu, nebo jeho překladatel Rufinus, ozdobený květy výmluvnosti řecké i latinské — ba co mluvím — ani Ambrož ani Jeronym ani sám náš Augustin by nestačil. S l y š t e to v š i c h n i, u š i m a p o z o r u j t e v š i c h n i, k d o ŝ b y d l í t e n a s v ě t ě, i v š i c h n i z r o z e n í n a z e m i a s y n o v é l i d š t í, s p o l u v j e d n o b o h a t ý i c h u d ý. Vy nemnozí, jež milujete barbary a někdy je chválíváte k svému odsouzení, rozložte si jméno, pochopte ten způsob. Zdaž je bylo možno nazvati jiným jménem, než zváti je barbary, když přece dle toho názvu zuřivými, krutými a hroznými byli? Těm kdybys nevím jakými se zavděčoval dary, nakloňoval si je nevím jakými službami, oni jiného neznají, než nenáviděti Římanův. A všimneš-li si jejich vůle, stále si žádají lesk a ráz jména římského zatemnití; také naprosto nechtějí nikoho z Římanů živiti, a kde jest dosud o nich známo, že podrobených šetří, činí to, aby jich užili k svému otroče-

ni, neboť žádného Římana nikdy nemilovali. Snažila-li se zpupnost barbarská s námi disputovati o víře, i blud arianský mohl rozumně disputovat — ale jakž se držel rozumu, když od Boha Otce odděluje Boha Syna, Spasitele? — proč jednali se lstí a s utrháním a jako bouřlivý vítr vichřící svého vzteku chtěli všecko podvrátiti? Bylo-li potřebí disputace biskupů, k čemu věšení, k čemu ohně, k čemu při tom drápy a kříže? Proč vynalezlo hadí plémě arianské proti nevinným všelijakých takových mučidel, jakých ani sám Mezencius nevynašel? Zběsilá vášnivost a ukrutná lakota bojovala proti nevinnosti, aby jednak duše zhubily, jednak uchvátily majetek. Žádalo-li se rokováni, proč loupení cizího statku nejen kněžstva, ale i všech laikův? Než oni olupováni byvše veselili se a rozchvácení statků svých přijali s radostí.

Již přistupte ke mně mladí, staří ze všech pohlaví a ze všech stavů; přistoupíť ke mně, velice prosím, všeliký lide katolického jména, n o š e n ý na celém okřsku m a t e ř s k ý m l ů n e m, neboť ty jediný umíš milovati láskou bratrskou vyučiv se od mistra Pavla s p o l u v e s e l i t i s e s r a d u j í c í m i a n a ř í k a t i s t r u c h l í c í m i. Shromážděme se v domě naší bolesti a oko podle oka pro-

lévejme potoky slz, poněvadž tutěž máme příčinu a tutěž víru. Žádný bludař ke mně nepřistupuj, aby trpěl se mnou, neboť jistě dychtí přidati k bolesti ran mých a raduje se denně mému zlému. Nechci, nechci já cizáckou, ale bratrské hledám lásky; nechci synů cizozemců, jejichžto ústa mluvila marnost a pravice jejich, pravice nepravosti, poněvadž synové cizí vždycky lhali mně, kteříž zatvrdili se a kulhali od stezek svých. Ti říkají mi denně: Kdež jest Bůh tvůj? Když bit jest lid, drahou Krví Beránkovou získaný. Já mezi jejich tupením hotov jsa k bičům nepřestávám zpívatí Pánu bičujícímu: Odejmiž ode mne biče své, poněvadž jsem zemdlel, nikoliv od síly ruky tvé, ale od pronásledování bludu arianského. Přijďtež všichni, kdož se mnou úzkou cestou konáte pochod a pro slova rtů Božích ostříháte cest tvrdých, a vizte, jest-li bolest jako bolest má, poněvadž jsem obírán v den prchlivosti Páně. Otevřeli na mne ústa svá všichni nepřátelé moji, syčeli a skřípěli zuby

řkouce: Sežrali jsme ho, hle, totoť jest den, jehož jsme čekali; našli, viděli jsme ho. Přistuptež ke mně, andělé Boha mého, vaší pomoci nikdy nepostrádáme, vy postaveni jste ve službě své pro ty, kterým se má dostati dědictví věčné spásy, a viztež celou Afriku, nedávno klíny šiků takových církví podepřenou, nyní ode všech opuštěnou, takovými řády kněžskými ozdobenou, nyní sedící jako vdova a odvržená. Kněží její a starší zhynuli na pustých místech a na ostrovech hledající si pokrmu k jezení a nenalézají. Uvažujte a vizte, že Sion, obec Boha našeho, stala se nicotnou, stala se jako poskvrněnou tokem měsíčním mezi nepřáteli svými. Nepřítel vytáhl ruku svou ke všem žádoucím věcem jejím, poněvadž viděl vpadat i vstupovati do síní svých národy, o nichž jsi byl přikázal, aby nevstupovali do církve tvé. Cesty její kvílí, poněvadž nikdo se neschází v den sváteční. Odešla od tváře její všecka okrasa a potěšení. Naučili se choditi po cestách drsných panny

a mládenkové její vychování v síních klášterních; odešli do zajetí maurského, když k a m e n o v é svatí její rozmetávání jsou nejen po rozích všech ulic, ale též po nečistých místech dolův. Rcete Bohu našemu, ujímajícímu se jí, majíce důvěru v pokorné prosby, že zkormouceny jsou a pobouřeny vnitřnosti mé pláčem jejím, poněvadž se dělala mezi národy a pokoje nenalezla, aniž jest, kdo by ji potěšil. Hledala v končinách východních, kdo by se spolu pormoutil, a nebylo, a kdo by potěšil, a nenalezla, když jedla v pokrmu svém žluč a v žízni své napájena byla octem následujíc utrpení Ženicha a Pána svého, jenž proto pro ni trpěl, aby následovala šlépějí jeho.

Přimlouvejte se, patriarchové, z kmene vašeho rodu narozena jest ta, jež nyní lopotí se na zemi; modlete se, svatí prorokové, vidouce bitu tu, kterou jste dříve pro rockým slavením opěvali; budtež, apoštolové, pomocníky jejími, neboť abyste ji shromáždili, proběhli jste všecek okršek jako nejrychlejší ořové, když Pán ve vás vystoupil. Zvláště ty, Petře blažený, proč mlčíš k ovčím

a beránkům svěřeným tobě od společného Pána s největší obezřelostí a péčí? Ty svatý Pavle, učitelinárodův, který jsi od Jerusalema až do Illyrika kázal evangelium Boží, viz, co páchají arianští Vandalové, a synové tvoji zajati v hoři stenají; též všichni spolu vzdychejte pro nás, svatí apoštolové. Ale víme, že vás nehodno jest za nás se modlití, poněvadž to, čeho se nám dostalo na zkoušku, nebylo nám určeno jako svatým, nýbrž jako tresty za špatné zásluhy. Ale i za špatné již syny se modlete, ježto i Kristus se modlil také za nepřátelské Židy. Dostačiz na potrestání, co spravedlivě na nás dopadlo, a nyní již pro vinníky žádáno budiž za prominutí; budiž řečeno andělu bijícímu: D o s t a č í, j i ž z d r ž r u k u s v o u. Kdož by nevěděl, že nám to přinesly zločiny hanebností našich, bloudícím od přikázání Božích a nechtějícím v zákoně jeho choditi? Ale na zemi ležice prosíme, abyste nepohrdali svými ubohými hříšníky skrze toho, jenž vás nízkých rybářů pozdvihl k apoštolskému vrcholu.

Hunirik, zločinec přehrozný, panoval jako král sedm let deset měsícův dovršuje smrt svých zásluh. Neboť hnil a rozlézal se červy, takže se zdá, že ne jeho tělo,

ale kus po kuse z něho byl pohřben. Avšak i onen převraceč daného zákona Nikasius, přišlý k nim kdysi z bludu Donatistův, za krátko zahynul smrtí podobnou.

,

K o n ě í s e k n í h a III.

UTRPENÍ PŘEBLAŽENÝCH MUČENÍKŮ, KTERÍ
TRPĚLI U KARTHAGINY POD BEZBOŽNÝM
KRÁLEM HUNIRIKEM DRUHÉHO ČERVENCE

Maže vypravovati triumfy blažených mučeníků vyprošuji si k vypravování toho, co se událo, pomoci Boží, aby ten, jenž jim dopřál překonání a vítězství, mně nehodnému a bez zásluh dopřál aspoň nějakých ozdobných slov. Neboť jen tehdy budu s to, abych žádoucí věci vypověděl, budou-li oni milostivě za mne ubožáka Pána prositi.

Nuže šlo už na sedmý rok nejukrutnějšího a nejbezbožnějšího krále Hunirika, a aj, dávný nepřítel, starý jářku had, stříkaje jedem z trojklanného jazyka použil za svého sluhu jakéhosi Cyrily, biskupa ariomanitů, aby podvracel a zmohl mysl krutého krále, jemuž namlouval, že nebude míti pokojné ani dlouhé vlády, dokud ne-

zničí jména nevinných. Než soudem Božím po nemnoha dnech byl zastížen přepotupnou smrtí a teka červy vydechl. Král jal se pronásledovati krvavými ústy veškero množství katolíků, které po celé provincii africké na způsob předpovědi, patriarchu Abrahamovi učiněné, bylo rozmnoženo jako písek mořský, aby je zranil šavlí druhého křtu a onu řízu jedinečného a čistého křtu, kterou Kristus vínem svého Těla vyčistil a vypíšťovav ji Křížem bílou učinil, on zamazal špinavou nečistotou šeredné černoty. Tyran, jak byl k ovládnutí a zuřivý, chopiv se hadího nášeptu jal se příšernými edikty v tutéž dobu děsiti celou Afriku. Nejprve vypověděl přecetný a preveliký zástup kněží a sluhův do dalekých a nejzazších končin v kruté vyhnanství a kázal jim dáti z milosrdenství dvojostné obilí, které dávali žrát jen soumarům, na mlýnech nijakž nepomleté, na němž jako pancíř zůstala slupka s plevou; ale když pak rostlo bezbožné běsnění, kázal ukrutník veliký odnít i to. Netrvalo dlouho a poručil všechny spolu chrámy, vydav napřed rozhodnutí o všech ctihoďných branách, ohromnými nalámanými kameny pozavíratí: také přikázal všechny kláštery mužů nebo svatých dívek vydati i s obyvateli pohanům, to jest maurům. Jedno bylo všech kvílení,

jedno čisté a plné zanícení, zemřítí pro Krista. Stejně hrnuly potoky slz, poněvadž Pán dopustil krmíti je chlebem slz a napájetí je slzami hojnou měrou anebo možná bez míry. A našla-li se z archy vyšlá, padlin chtivá, nějaká část hynoucích krkavců, přece jest větší ve jménu Trojice počet šťastných holubic. Kolik urozených a vznešených mužův, pánův bohatých a širých polností, zaměnilo zemi za nebe a spolu s majetkem vydalo i tělo; kolik půvabných a veleurozených žen odneslo si vítězné trofeje, když lid proti studu přirozenosti se díval, a ony byly metlami mrskány a rozličnými mukami mučeny! Kolik nemluvnat se vysmálo ukrutným ediktům a pohrdlo dřívě světem než vešlo na jeho svůdnou stezku!

Tehdy bylo polapeno též sedm bratrů, bydlících, jakž náleží k svornosti služby Páně, v jednotě v klášteře, poněvadž dobré jest autěšené, když přebývají bratři v jednotě, to jest Bonifác jáhen, Servus podjáhen, Rustikus podjáhen, Liberatus opat, Rogatus mnich, Septimus mnich, počtem zajisté tolik, jako rodných bratrů Makkabejských, jež jedna matka Církev katolická byla zplodila a skrze útroby pramene věčného spasitelně porodila na území

obce kapské, kterou spravoval svatý Vindemialis, výborný kněz a věrný Kristův biskup. Byli zavlčeni do města Karthaginy, kdež nejprve jim svůdným lichoce-ním had chtěl nasyceti, slibuje jim pomíjející pocty a poklady nesmírných rozkoší jakož i přátelství královo nebo mnoho jiného, co obyčejně polapí pro statky světa duše nerozumných na poléknutí ďáblovo. Ale toto všecko vojínové Boží odmítli jako nákazu volající jedněmi ústy: »J e d e n p á n, j e d n a v í r a, j e d e n k ř e s t. Nemůže na nás, pomůže-li Pán, opakováno býti, co jest ve svatém evangeliu přikázáno dávatí jen jednou; protože kdo jednou umyt jest nemá potřebí, aby znovu byl umýván, ježto čist jest všecek. Dělejte, co chcete, pusťte muka na těla naše: lépe jest kratičko snášeti trýzně časné, než trpěti a podstoupiti muka věčná. Mějte si, co slibujete, vy s bohatstvím za chvílku zahynete. Nám však nikdo nebude moci vyrvati z veřejí čel, čím je poznamenati ráčil v jednom křtu Umělec Trojice.«

Co dále? Když takovou srdnatostí s nebe byli opevňováni, bylo poručeno odevzdati je žalární stráží, a tak krutěji zatěžkáni byvše železným břemenem uvrženi byli na tmavá místa, kde žádné se neusmívá útrpné mírno-

sti. Ale lidé zmíněného města stále v Pánu věrní, obdarovavše žaláříky, ve dne i v noci Kristovy mučeníky hojně navštěvovali a tak od nich učením a silou víry byli posilováni, že takové věci i oni si žádali pro jméno Kristovo s plným potěšením snášeti a ochotně nastavili šíje jilci pronásledovatele. To však se doneslo k uším tyrana, jenž vzplanuv opojen vztekem káže je dosud neslýchanými mukami sklíčiti a většími okovy zatížiti a poroučí naplniti loď otýpkami suchého dřeva, je všechny do ní svázati a na širém moři je zažehnouti a spáliti.

A když je vyvedli z vězení, množství lidu Božího provázelo bojovníky Trojice jako nevinné beránky k zabiti a v těžkých řinčících řetězích spatřovalo jako by zápony, poněvadž to nebyly okovy, ale spíše ozdoby. Kráčeli tudíž s důvěrou na popravu, jako by se brali na hostinu, jedním hlasem po obvodu ulic Pánu zpívající: »S l á v a n a v ý s o s t e c h B o h u a n a z e m i p o k o j l i d e m d o b r é v ů l e. Toto jest nám vytoužený den a nad všelikou slavnost slavnější. A j n y n í č a s p ř í j e m n ý, a j n y n í d e n s p á s y, kdy pro víru Pána Boha našeho jsme vláčení na připravenou popravu, abychom nepozbyli šatu nabyté víry.« Ale i na lid veřejně hlasem volali:

»Neboj se, lide Boží, aniž se strachuj hrozeb a postra-
chu nynějších trudů, ale spíše umřemež pro Krista jako
i on umřel za nás vykoupiv nás cenou své spásné krve.«
Jednoho však, jménem Maxima, který mezi nimi byl
jako chlapeček, usilovně se přičiňovali a dychtili pů-
vodcové zla od společnosti svatých oddělití řkouce:
»Chlapečku, co spěcháš na smrt? Nechej jich, třeští, a
slyš radu naši, ať si dopomůžeš k životu a dostaneš se do
paláce tak mocného krále.« Tehdáž on lety sice pacholík,
ale vyspělý jako stařec volal: »Nikdo mne neoddělí
od svatého otce mého opata Liberata a od bratří mých,
kteří mne v klášteře živili. S nimi jsem v bázni Boží
obcoval, s nimi toužím podstoupiti utrpení, s nimi vě-
řím, že též dojdou příští slávy. Nemyslete, že se vám po-
daří mne dítě svést; spolu nás ráčil Pán sedm shromáž-
diti, spolu uzná za hodny všechny jedním mučenictvím
korunovati. Jako nikdo nezahynul z počtu sedmi oněch
šťastných Makkabejských, tak ani počet sedmi naší
kongregace nebude zkrácen. Vždyť zapru-li ho, i on
zapře mne, poněvadž od něho bylo řečeno: K d o ŷ b y
m n e z a p ř e l p ř e d l i d m i, z a p ř í m ě
i j á h o p ř e d O t c e m s v ý m, k t e r ý ŷ
j e s t v n e b e s í c h; a k d o b y m n e v y-

z n a l p ř e d l i d m i, v y z n á m ě i j á h o
p ř e d O t c e m s v ý m, k t e r ý ž j e s t v
n e b e s í c h.«

A tak když s chvatem byli přivedení, aby byli utraceni na moři podle vůle prokletého krále nebo ukrutných sluhů, byly jim rozpiaty ruce a nohy a byli nesení přibiti spíše než přivázáni. Když pak do dříví hozen byl oheň, ihned na rozkaz Boží před zraky všech byl uhašen; a když několikrát byl obnovován a živen hořlavinami, znovu a znovu byly uhašovány plamenné kotouče hranice. A když tím více byl naplněn vztekem a spolu i studem, kázal je pobíti sochory vesel a tak jednoho po druhém ubíti jako psy roztríštěním mozku. Kteříž takovou smrtí povinného ducha šťastně Pánu odevzdali nelekajíce se býti ubiti a usmrceni dřevy, kdyžtě jejich naděje vždycky všecka byla na dřevě. Ale když v moři ctihodná těla byla zmitána, ihned, což jest proti přirozenosti vodní hladiny, téže hodiny pospíšilo si moře těla bez poruchy vysaditi na břeh a neodvážilo se, jakž obvyčejně bývá, po tři dni podržeti si je v hlubině, aby rozkazu Páně ani v nejmenším nebylo neposlušno. Takového zázraku i sám tyran, ač nekající, prý se dolekal. Ale radující se množství, jež tam bylo, těla svatých

mučeníků pečlivě pochovalo a ctihodné duchovenstvo karthaginské je předcházelo; tam byli také slávy zasloužilí jáhnové Salutaris a Muritta, kteří již po třetí učinění byli vyznavači, a ti ostatky nesli.

Nuže blažené ostatky svatých byly pohřbeny za slavnostních chvalozpěvů v klášteře Biguy, sousedícím s basilikou zvanou Celerinskou. A tak přebлаžení mučovníci trpěli ve vyznání Trojice a dokonali skvělý běh svého zápasu byvše korunováni od Pána, jemuž jest čest a sláva na věky věkův. Amen.

OBSAH

PŘEDMLUVA	7
KNIHA PRVNÍ.	9
KNIHA DRUHÁ	33
KNIHA KATOL. VÍRY	59
KNIHA TŘETÍ.	89
UTRPENÍ SEDMI MUČENÍKŮ KARTHAGINSKÝCH.	129

DOBŘÉ DÍLO

pořádá

a s pomocí Boží a přátel Studia

vydává

ANTONÍN LUDVÍK STŘÍŽ

Tento svazek 46.

vydaný v březnu léta Páně 1918

natiskl František Obzina

ve Vyškově.